

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Jana Štylárková

**Regionální historie ve výuce občanské výchovy a dějepisu na
základních školách v Hodoníně**

Olomouc 2016

vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 29. 5. 2016

.....

Jana Štylárková

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph. D. za odborné vedení mé diplomové práce, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod	6
1 Geneze výuky občanské výchovy a dějepisu do r. 1989	8
1.1 Vývoj výuky občanské výchovy	8
1.1.1 Výuka před rokem 1918	8
1.1.2 Občanská výchova v letech 1918 – 1945	9
1.1.3 Role občanské výchovy po roce 1945	11
1.1.4 Výuka občanské nauky po roce 1989	12
1.2 Vývoj výuky dějepisu	13
1.2.1 Počátky výuky dějepisu do poloviny 19. století	13
1.2.2 Výuka dějepisu ve 2. polovině 19. století do roku 1918	15
1.2.3 Vývoj výuky dějepisu v letech 1918 – 1945	16
1.2.5 Změny ve výuce dějepisu po roce 1989	19
2 Pojetí výuky dějepisu a výchovy k občanství na počátku 21. století	21
3 Regionální historie a její využití ve výuce občanské výchovy a dějepisu	25
3.1 Vymezení pojmu – region, regionální historie	25
3.2 Výchovně vzdělávací role regionálních dějin	26
4 Regionální historie a didaktické zásady výuky dějepisu a občanské výchovy	28
4.1 Metody, formy a pomůcky ve výuce dějepisu a výchovy k občanství ve vztahu k regionálním dějinám	29
5 Dějiny Hodonína – opora pro učitele	33
5.1 Oblast dnešního Hodonínska v pravěku	33
5.4 Hodonín v 19. století	41
5.6 Poválečné dějiny Hodonína	48
5.7 Hodonín v současnosti	53
6 Výzkum	55
6.1 Metodika dotazníkového šetření	55
6.1.1 Průvodní text dotazníku	55
6.2 Interpretace zjištěných údajů	56
7 Návrhy začleňující témata z regionální historie do výuky	61
7.1 Návrh přípravy na výuku dějepisu	61
7.2 Návrh přípravy na projektovou výuku v rámci výchovy k občanství	64
Závěr	69

Seznam použitých pramenů a literatury	70
Seznam zkratek.....	73

Úvod

Úcta k našim předkům, hmotnému i nehmotnému kulturnímu dědictví, zájem o současnost a minulost regionu, to vše by měla u žáků podporovat a rozvíjet výuka dějepisu a výchovy k občanství. Znalosti z historie regionu, v němž se pohybujeme, prohlubují zájem o současné problémy, posilují naši identifikaci s tímto místem a také budování a upevňování vlastních kořenů. Nakolik se však v současné společnosti, kde je tlak na stále větší multikulturnost a globalizaci, dbá na budování vztahu k regionu, pečuje o tradice, památky a minulost našich předků?

K volbě tématu magisterské diplomové práce mne v první řadě vedl zájem o regionální dějiny a dále možnost uplatnit výsledky výzkumu i návrhy projektového vyučování v pedagogické praxi. Jako budoucí pedagog si kladu otázky, zda jsou regionální dějiny atraktivním tématem pro výuku a nakolik jsou začleňovány do výuky dějepisu a výchovy k občanství.

Zároveň mě k tématu práce motivovala osobní zkušenost při pedagogických praxích, kdy žáci reagovali na informace z oblasti regionální historie s velkým zájmem a zároveň si i nejlépe pamatovali fakta a informace právě regionální povahy. Při svých výstupech v rámci pedagogické praxe, jsem se tedy snažila do tématu, pokud to bylo možné, zahrnout krátké pojednání zaměřené zejména na zajímavosti z regionální historie a vždy jsem se u žáků setkala s pozitivním ohlasem. Dle zpětné vazby, kterou mi následně poskytli, není běžné, že učitelé zařazují regionální tematiku do výuky.

Problematicke začleňování regionálních dějin do výuky se již věnuje několik magisterských diplomových prací, např. diplomová práce Hany Blažkové s názvem *Pojetí regionálních dějin ve výuce dějepisu na středních školách ve městě Příbram*, či práce Brigity Kubíkové: *Historická exkurze po regionu Melicko*, nebo Jany Dimové: *Projektová výuka a regionální dějiny. Ukázka začlenění regionálních dějin do výuky dějepisu na základní škole na konkrétním příkladu základní školy Libušín* atd. Prostor Hodonínska ve vztahu k regionálním dějinám ve výuce doposud nemapuje žádná práce.

Regionálním dějinám z hlediska didaktického se věnuje i vybraná odborná literatura. V tomto smyslu nelze opomenout např. práci z pera odborníka na regionální problematiku, Josefa Bartoše: *Metodické otázky regionálních dějin*, která je sice již trochu staršího data, svým obsahem však stále aktuální. Této problematice se věnuje ve svých monografiích také Stanislav Julínek či Denisa Labischová.

Mezi problémy, jež se snažím objasnit touto prací, spadá kromě ukotvení regionální historie v platných kurikulárních dokumentech a stavu začlenění regionálních dějin do výuky dějepisu a výchovy k občanství na základních školách v Hodoníně také motivovanost učitelů seznamovat žáky s regionální historií, využívat různých pomůcek, pramenů, metod a forem výuky, kterými by mohli žáky vést k zájmu o regionální dějiny.

V diplomové práci jsem se snažila zmapovat dostupné didaktické pomůcky, které mohou posloužit učitelům k začlenění kapitol z regionálních dějin do výuky a také nabídku vzdělávacích programů, besed a akcí místních institucí podněcujících zájem o regionální historii.

Teoretická část práce mapuje proměny výuky dějepisu a občanské výchovy v rámci základního vzdělávání, od období před vznikem samostatné Československé republiky až po současnost, kdy je výuka definována Rámcovým vzdělávacím programem¹. Následující kapitola se věnuje zjištění, jakou roli zastává regionální historie ve výuce dějepisu a občanské výchovy.

Teoretickou část práce uzavírá oddíl, v němž jsou strukturovaně zpracovány regionální dějiny Hodonínska, s důrazem na zajímavé informace zařaditelné do výuky dějepisu a výchovy k občanství. Tato část by mohla pedagogům sloužit jako opora při zařazování informací z historie Hodonína do běžné výuky. V souvislosti s doporučením RVP ZV je pozornost věnována moderní době, tedy dějinám Hodonína v 19. a 20. století.

Praktická část práce prezentuje výsledky výzkumu, tedy postoje učitelů k výuce dějepisu a výchovy k občanství, metody a pomůcky využívané při výuce, a samozřejmě také stav zařazení regionální historie do výuky občanské výchovy a dějepisu a to na konkrétním příkladu základních škol v Hodoníně. Data byla získána dotazníkovým šetřením, jehož metodika je popsána v práci.

Na základě zjištěných výsledků výzkumu, v práci předkládám zpracovaná témata z regionální historie, která nejsou příliš využívána při výuce dějepisu a výchovy k občanství na základních školách. V souladu s RVP jsem zpracovala návrh na jednu výukovou hodinu dějepisu využívající prameny regionální povahy. Dále uvádím návrh projektové výuky využívající mezipředmětových vztahů na téma Hodonín v 19. století a v současnosti. Oba návrhy jsou v souladu s výsledky výzkumu zaměřeny na moderní dějiny.

¹ Dále jen RVP

1 Geneze výuky občanské výchovy a dějepisu do r. 1989

Historie spolu se společenskými vědami pomáhají analyzovat objektivní realitu minulosti, pronikají k podstatě vztahu mezi minulostí, přítomností a budoucností, tím dopomáhají člověku orientovat se v současných světových problémech a pochopit mnohé jevy vyskytující se v moderní společnosti.² K tomuto jsou systematicky vedeni i žáci v rámci školního vzdělávání, které však v souvislosti s dějinným vývojem prošlo také četnými proměnami. Pro pochopení proměny školského prostředí, vztahu školy a společnosti, didaktických a pedagogických zásad, které se promítaly a promítají do výuky dějepisu a občanské výchovy, je tudíž nutné vymezit počátky i celý vývoj občanské výchovy, dějepisu a stav jejich zařazení do výuky na školách v souvislosti s dějinami obecné pedagogiky.

Kořeny novodobé výuky dějepisu a občanské výchovy můžeme hledat v počátku 19. století, v případě základního vzdělání konkrétně do roku 1869, u středního vzdělání je to rok 1849. Pro toto období bylo příznačné, že výuka odpovídala požadavkům školské politiky habsburské monarchie. Ve druhé etapě, tedy v letech 1918-1945 se pak ve školství odrážely společensko-politické změny celé společnosti, stejně tak jako v etapě třetí (po roce 1945).³

Počátek geneze občanské výchovy a dějepisu stejně jako řady dalších v současnosti samostatných výukových předmětů lze dát do souvislostí s rozmachem lidského poznání a rozvojem vědeckého poznání a především skrze procesy kvantitativního nárůstu i kvalitativního propracování jednotlivých vědních oborů.⁴

1.1 Vývoj výuky občanské výchovy

1.1.1 Výuka před rokem 1918

Kořeny budoucí výuky výchovy k občanství je třeba hledat již v 18. století za vlády Marie Terezie, která v rámci reformy školské politiky zavedla všeobecně vzdělávací povinnost pro chlapce i dívky, čímž se snažila zpřístupnit vzdělávání širší vrstvě lidu. Pod vlivem osvětových myšlenek se rakouská císařovna přikláněla k názoru, že úkolem státu je pečovat nejen o hmotné zajištění občanstva, ale i o vzdělání lidu, a proto školství patří do rukou státu. V souladu s těmito názory tak nechala vypracovat řád pro obecné školství, označovaný jako Tereziánský školní řád, podle kterého se řídilo i školství v českých zemích.

² HROCH, Miroslav: *Úvod do studia dějepisu*. Praha 1985, s. 79.

³ JULÍNEK, Stanislav: *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno 2004, s. 18.

⁴ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod do teorie a praxe výuky dějepisu*. Brno 1995, s. 13.

Za panování Marie Terezie proto začaly být budovány první školy na úrovni základního a středního školství. Jednalo se zejména o školy triviální, tří až čtyřleté školy hlavní a pětiletá gymnázia. V principech organizace obecného školství započatých Marií Terezií pokračoval i její syn Josef II. V tomto období však nelze hovořit o výuce výchovy k občanství, jelikož tento předmět neexistoval a nebyl ani součástí jiných vyučovacích předmětů. Pouze v rámci náboženství se realizovala mravní výchova.⁵

Až do druhé poloviny 19. století tvořil právní základ obecného školství zákoník z roku 1805 vydaný císařem Františkem II., který z větší části vycházel z Tereziánského školského řádu. V roce 1869 byl vydán Říšský zákon školský, tvořící základ pro nižší stupeň školské soustavy Rakousko-Uherska, který ustavoval pravidla pro výuku na obecných školách. Jedním z autorů tohoto dokumentu byl tehdejší ministr Leopold Hasner.⁶ Tento zákon byl v roce 1883 novelizován a jeho hlavní rysy tvořily také základ školské legislativy Československé republiky. Právě novela tohoto zákona z roku 1883 již vymezuje jisté prvky, které jsou součástí dnešního samostatného vyučovacího předmětu výchova k občanství. Žáci měli mimo jiné být učeni základům zeměpisu a dějepisu s důrazem na vlastivědné prvky a ústavu vlasti. Výuka ve školách měla žáky připravit na praktický občanský život. Výchova k občanství však stále nebyla stanovena jako samostatný vyučovací předmět.⁷

1.1.2 Občanská výchova v letech 1918 – 1945

Po vzniku Československé republiky bylo potřeba zajistit výchovu veřejně aktivních občanů v duchu demokratických ideálů nového státního zřízení. Nejdůležitějším úkolem Ministerstva školství a národní osvěty bylo sjednotit úroveň vzdělání ve všech zemích Československa, kde horší úroveň byla zaznamenána zejména na Podkarpatské Rusi. První léta po vyhlášení Československé republiky byla ve znamení budování nových škol. Kromě založení množství obecných, měšťanských i středních škol českých došlo k nárůstu škol také na Slovensku.⁸

Došlo také k několika změnám ve školství, mezi které patřilo např. značné omezení výuky náboženství a církevního vlivu na školství, zrušení celibátu učitelek, rozšíření výuky mateřského jazyka atd. Postupně docházelo k zrovnoprávnění dívek v nároku na vzdělání, od roku 1921 tak mohly studovat bez omezení i na středních školách.⁹

⁵ STANĚK, Antonín: *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc 2007, s. 15-16.

⁶ VESELÁ, Zdenka: *Vývoj českého školství*. Praha 1988, s. 42.

⁷ Tamtéž, s. 16-17.

⁸ Tamtéž, s. 72-73.

⁹ Tamtéž, s. 87-88.

Organizace školského systému zůstala zpočátku nezměněna, zachovány byly pětileté obecné školy, měšťanské školy či gymnázia a reálky. Vyučovací osnovy jednotlivých předmětů byly nejednotné, pro Čechy platily osnovy z roku 1915 (vypracované pouze rámcově), pro Moravu z r. 1885, na Slovensku byly v platnosti osnovy z roku 1906, na Podkarpatské Rusi z roku 1903. Nový stát, vytvořený na základě demokratických hodnot a ideálů však kladl důraz na oblast humanitních věd, která měla sloužit k vytvoření základů demokratické společnosti.¹⁰

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 24. listopadu 1918 *O svobodě školy a učitelstva* bylo zdůrazněno, že vzniku samostatného státu má být využito k výchově nového občana, jež má úctu k republice a demokracii. Akutní potřebu zavedení výchovy k občanství předestírá i další výnos ministerstva *O výchovném významu naší doby* z roku 1919. Zdůrazňuje potřebu propojenosti aktuálních celonárodních, celostátních a místních dějin a také důležitost užití podnětů z každodenní reality ve výuce.¹¹

Tyto změny a potřeby jsou zapracovány do tzv. malého školského zákona z roku 1922, který zavádí výuku občanské nauky a výchovy na obecných a měšťanských školách. Osnovy občanské nauky a výchovy byly zpracovány a vydány v roce 1923, o tři roky později byly učiněny úpravy učebního plánu a byly stanoveny počty hodin pro jednotlivé předměty. Mezi hlavní cíle občanské nauky a výchovy patřilo vštěpování demokratických principů, ideálů rovnosti a spravedlnosti a jejím prostřednictvím vychovávání aktivních občanů, mravně odpovědných jedinců podílejících se na vybudování fungující demokratické společnosti. Žáci měli být v rámci občanské nauky a výchovy seznámeni s oblastmi hospodářského, politického, kulturního a sociálního života v Československu, vedeni k toleranci a demokratickým principům, občanské angažovanosti a národnímu uvědomění, lásce a úctě.¹²

Role výchovné složky občanské nauky a výchovy byla zdůrazňována zejména na nižším stupni, kde měla žákům vštěpovat společenské ctnosti a rozvíjet jejich vědomosti i dovednosti potřebné pro život v nově zbudovaném Československém státě. Pro všestranný rozvoj jedinců se v rámci občanské nauky doporučovalo využívat vycházek do přírody a k regionálním památkám, pořádání osvětových přednášek, besed a využívání regionálního dějinného materiálu z místních institucí.

¹⁰ Kol. autorů: *Didaktika a metodika výuky společenskovedních oborů a dějepisu pro začínající akademické pracovníky*. Olomouc 2015, s. 7-10. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

¹¹ STANĚK, Antonín: *Výchova...*, s. 18-19.

¹² Kol. autorů: *Didaktika a metodika...*, s. 7-10. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

Na vyšším stupni autoři učebních osnov kladli velký důraz na společenské ctnosti, žák měl být uváděn do společenského života národního a státního celku, a měl si skrze výuku občanské nauky ujasnit poměr mezi jedincem a společností. Dále měla výuka žákům přinášet základní poučení o rodině, obci a společnosti a také o zřízeních mezinárodních. Občanská nauka v první republice byla vymezena jako interdisciplinární předmět využívající prvků z vlastivědy, dějepisu, náboženství, přírodovědy, nauky o domácím hospodářství.¹³

Osnovy členily obsah výuky výchovy k občanství do těchto stupňů: nižší stupeň (1.-3. školní rok), střední stupeň (4.-5. školní rok) a vyšší stupeň (6.-8. školní rok). Občanské nauce a výchově byla na všech stupních přidělena časová dotace dvě hodiny týdně. V systému středního školství se obsah předmětu občanská nauka a výchova vyučoval v rámci dějepisu, zeměpisu a úvodu do filozofie.¹⁴

Druhá republika nepřinesla do podoby vyučování žádné velké změny. Pomnichovská doba však byla obdobím velmi dramatickým a silící nacionalismus, nenávisť a také antisemitismus prostupovaly celou společností. K proměně školství dochází po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava 15. března 1939, kdy sílil tlak také na školství a to ve smyslu absolutního omezení demokratických prvků a mravních hodnot, a vyloučení témat posilujících vlastenectví. Pozornost byla soustředěna na tradiční hodnoty v duchu germanizace, jako byla úcta k tělesné práci, slušné společenské chování, smysl pro rodinný život a výchova vůle.¹⁵

Největších zásahů se školství dostalo v letech 1941-1943, kdy došlo k radikálnímu snížení počtu studentů středních škol, hlavně gymnázií, a v roce 1939 byly navíc úplně uzavřeny vysoké školy. Z učebnic bylo odstraněno vše, co by odporovalo říšským ideám, docházelo k silné germanizaci všech sfér života a němčina se stává povinným vyučovacím předmětem. Výuka občanské nauky a výchovy byla silně omezována a od školního roku 1942/1943 dokonce úplně zrušena.¹⁶

1.1.3 Role občanské výchovy po roce 1945

Primární úlohou poválečného obnovení české státnosti byla očista od fašismu, což se dotklo i školství. Mezi poválečné změny v oblasti školství patřilo ustavení ministerstva školství

¹³ STANĚK, Antonín: *Výchova...*, s. 23.

¹⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁵ Tamtéž, s. 25.

¹⁶ Kol. autorů: *Didaktika a metodika...*, s. 7-10. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

a osvěty, zakotvení vzdělávání budoucích pedagogů na pedagogických fakultách a také se občanská nauka opět dostala do učebních osnov druhého stupně základní školy, jako povinný vyučovací předmět.¹⁷

Občanská nauka se pozvolna měnila v prostředek výchovy uvědomělých, aktivních a odpovědných občanů lidové demokratické republiky. Ideály prvorepublikové společnosti, jako hodnoty demokratické společnosti, pravda, mravnost, spravedlnost, se pozvolna začaly vytrácet. Tyto snahy zesílily po roce 1948, kdy byla veškerá snaha orientována na budování nové socialistické společnosti, čemuž měla dopomáhat i občanská nauka. Výuka občanské nauky probíhala na druhém stupni ve všech čtyřech ročnících. Na středních školách, pro 1. a 2. ročník byla stanovena časová dotace hodina týdně, 3. a 4. ročník měl výuku občanské nauky dvě hodiny týdně. Výuka občanské nauky se řídila principy lidově demokratické republiky a důraz byl kladen na výchovu podle ideologických vzorů a protěžována byla zejména témata jako hospodářský systém, kolektivizace a družstevnictví, rozvoj průmyslové výroby, politický život se zaměřením na Sovětský svaz či jiné slovanské státy.¹⁸

Učitelé se měli při výkladu zaměřit na rozbor současných poměrů v Československé republice a jiných státech. Velmi důležité bylo výkladem zdůraznit význam osobností, jako byl J. A. Komenský, J. Hus, ale také V. I. Lenin, J. V. Stalin či K. Gottwald.¹⁹

Celé školství bylo až do roku 1989 naprosto podřízeno marxisticko-leninské ideologii prosazované Komunistickou stranou Československa²⁰. Cílem výchovy byla myšlenková kolektivizace, výchova mladých uvědomělých komunistů, potlačování individuality a odlišnosti, jednalo se o výchovu dle zásad socialistického způsobu života. Předmět občanská nauka a její výuka na školách se stala důležitým prostředkem realizace dobové politické ideologie a jejího působení na děti a mládež.²¹

1.1.4 Výuka občanské nauky po roce 1989

Po událostech v listopadu 1989 se přechod od totality k demokracii odrazil i na školství. Bylo potřeba upustit od výuky v duchu marxisticko-leninské ideologie a posílit principy demokratické. Výuka a výchova žáků měla probíhat v duchu humanity, demokracie a tolerance. Nová koncepce výuky občanské nauky po pádu komunistického režimu byla stanovena novými osnovami předmětu, vydanými v roce 1991.

¹⁷ Kol. autorů: *Didaktika...*, s. 11. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

¹⁸ STANĚK, Antonín: *Výchova...*, s. 28-29.

¹⁹ Tamtéž, s. 29.

²⁰ Dále jen KSČ.

²¹ Kol. autorů: *Didaktika...*, s. 11-12. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

Bylo potřeba redefinovat určité pojmy, které za minulého režimu ztratily svůj původní obsah. Občanská nauka v té době přišla s novým pojetím chápání vztahu státu a občana. Občanská výchova měla nejen vychovávat budoucí občany, ale také připravovat jedince na uplatnění v praktickém životě a orientaci v soudobé společnosti. Předmět tak byl rozdělen na několik složek: vlastivědnou, právní, ekonomickou, antropologickou, ekologickou a politologickou.²²

Občanská výchova byla jako samostatný povinný předmět zakotvena ve všech typech vzdělávacích programů druhého stupně základní školy, tedy ve vzdělávacím programu Základní škola, ve vzdělávacím programu Národní škola a také v programu Občanská škola. Nadále však bylo využíváno především tradičních forem a metod učení, jako je frontální výuka, výklad učitele podpoření prací s učebnicí atd. Pro uplatnění jedinců v dynamicky se měnící společnosti 21. století bylo však třeba rozvíjet kritické myšlení, podporovat samostatnost a individualitu jedinců, stejně jako skupinovou práci vedoucí k toleranci a respektu názorů druhých lidí. Ukázalo se proto, že občanská výchova jako samostatný vyučovací předmět stejně jako celé školství musí projít reformou, která bude reflektovat potřeby současné společnosti a připraví absolventy škol na uplatnění nejen na trhu práce, ale také v každodenním životě.²³

Po listopadu 1989 se podařilo realizovat několik změn, mezi které patří vytvoření řady kvalitních učebnic a zejména zpracování podstatných kurikulárních dokumentů. V roce 1999 vznikl Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha a na ni navázala Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice. Nový školský zákon byl přijat v roce 2004 a zavádí Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, podle kterého se uskutečňuje vzdělávání na základních školách.²⁴

1.2 Vývoj výuky dějepisu

1.2.1 Počátky výuky dějepisu do poloviny 19. století

Ve středověku se vzdělávání dostávalo pouze malé skupině obyvatelstva a to zejména prostřednictvím církevních škol. Zde chlapci při četbě řeckých a latinských dějepisců a při výkladu církevních spisů, získávali také dějinné poznatky. Rok 1348 je pro české země mezníkem v oblasti vzdělání, jelikož založení univerzity v Praze, mělo vliv i na změny v oblasti nižšího školství. Přibýly partikulární školy městské, které spravovala města

²² STANĚK, Antonín: *Výchova...*, s. 33.

²³ Tamtéž, s. 35

²⁴ Tamtéž, s. 37-38.

a univerzita měla právo jejich kontroly. I v případě partikulárních škol, však žáci získávali jen velmi stručné poznatky z dějin.²⁵

Dalším mezníkem podstatně ovlivňujícím rozvoj vzdělanosti byl vynález knihtisku v polovině 15. století. Vlivem humanismu a renesance se i ve výuce více prosazovala díla řeckých a římských klasiků a poznatky z přírodních a společenských věd. V tomto duchu byly vydávány i nové školní řady pro partikulární školy. Petr Codicillus z Tulechova, rektor univerzity a správce městských škol v Českém království, v jednom z reformačních řádů poprvé zařadil dějepis jako samostatný učební předmět, který měl žáky seznámit s dějinami starověku i s dějinami jejich vlasti.²⁶

Poznání české minulosti podporovalo také školství v rukou jednoty bratrské. V 16. století byly v Čechách a na Moravě zakládány nižší a vyšší bratrské školy, na kterých se vyučovalo základům sedmi svobodných umění. Vývoj bratrského školství však přerušila porážka na Bílé hoře. Katolické školství posílilo příchodem jezuitů do Čech v roce 1556. Také na jejich školách existovala výuka dějepisu, ale častěji se dějepisu vyučovalo na školách jiných katolických řádů, zejména u piaristů.²⁷

J. A. Komenský ve své Velké didaktice dějepis zařazuje od mateřské školy až po univerzitu a zdůrazňuje potřebu dějepisu pro pochopení přítomnosti a budoucnosti. Doporučoval přiměřit výuku dějepisu věku žákům a zaměřovat se nejen na dějiny politické, ale také historii každodennosti a dějiny kulturní. Dějepis podle Komenského skýtá obrovské možnosti výchovného působení a to zejména na oblasti mravní výchovy. Komenský svou koncepcí výuky dějepisu jistě předběhl svou dobu.²⁸

Některé Komenského myšlenky se dostávají do popředí až v 18. století v souvislosti s osvícenskými reformami školského prostředí. V roce 1774 byla v habsburské monarchii zavedena povinná školní docházka a Všeobecný školský řád se stal základem habsburského školství. Byly zřizovány školy triviální, hlavní a školy normální, na kterých se mimo jiné vyučovalo také dějepisu a to s důrazem na dějiny vlasti.

V roce 1775 vydal J. I. Felbing *Knihu metodní*, která měla sloužit učitelů, a mimo jiné v ní zdůvodňoval také smysl výuky dějin. Dějepis měl sloužit zejména k výchově člověka loajálního k monarchii, dle příkladů životopisů osvícenských panovníků a jejich rodin. Důraz byl kladen na výklad dějin dynastie Habsburků a dějin národních. Praxe však závisela zejména na úrovni vzdělání jednotlivých učitelů. Dějepisné učebnice německy psané sestavil

²⁵ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 18.

²⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁷ Tamtéž, s. 19.

²⁸ Tamtéž, s. 19.

v dané době např. katecheta a ředitel normální školy na Malé Straně v Praze, Aleš Pařízek. Jeho žákem byl známý hudebník Jakub Jan Ryba, který působil jako farní učitel v Rožmitále a patřil mezi velmi vzdělané osobnosti. O jeho dějepisné výuce si můžeme udělat představu díky několika zachovaným přípravám na výuku národních dějin.²⁹

Dějiny národní pak byly stěžejním tématem i u vlastenecky zanícených učitelů a osobností českého národního obrození, jako byli Jan Nepomuk Josef Filčík či Josef Liboslav Ziegler. V době předbřeznové byla zdůrazňována potřeba výuky dějepisu daleko více než před tím. Úroveň výuky dějepisu však byla stále vázána na znalosti a postoje učitelů, kteří nebyli striktně vázáni učebními plány a osnovami.³⁰ Všechny snahy o obrodu společnosti i školství však byly zmařeny porážkou revoluce.

1.2.2 Výuka dějepisu ve 2. polovině 19. století do roku 1918

Dějepisnou výuku druhé poloviny 19. století nejvíce ovlivnily teorie Johanna Friedricha Herbart a také kritické dějepisectví podle Leopolda von Rankeho. Herbart kladl dějepis do oblasti klasického vzdělání a žáky měl vést především k mravnímu uvědomění. V pedagogice prosazoval zejména soustavnost, systematicčnost a chronologii.³¹

V roce 1869 byl vydán základní školský zákon, platný pro Předlitavsko, kterým byly položeny základy školského systému, který důrazněji prosazoval povinnou školní docházku pro všechny děti od 6 do 14 let. Tímto říšským zákonem Rakousko-Uherska byl dějepis zařazen jako samostatný předmět do učebních plánů.³²

Novela z roku 1883 posílila roli církve ve vzdělávání. Pojetí výuky dějin bylo dáno především dynasticky orientovaným výkladem historie. Oficiálně úředně propagovaný prorakouský výklad dějin mnohdy doplňoval vlastenecký přístup českých učitelů ve výkladu historie. Výuka dějepisného učiva na obecných školách často probíhala na základě článků v čítankách, na měšťanských školách již bylo častěji při výuce využíváno učebnic. Pro měšťanské školy byly nově vydány učební osnovy v roce 1910, pro obecné školy v r. 1915, vyžadující rozvoj poznatků vztahujících se k dějinám lidu, událostem a významným osobám v Čechách a Rakousku-Uhersku, nejdůležitějším událostem všeobecných dějin, zejména těm, které ovlivnily dějiny rakousko-uherské nebo měly význam pro kulturní vývoj lidstva. Výraznou změnu lze tedy sledovat v posunu kulturních složek vývoje do popředí.³³

²⁹ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 20-21.

³⁰ Tamtéž, s. 22.

³¹ Tamtéž, s. 23.

³² Kol. autorů: *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň 2005, s. 7-8.

³³ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 16-17.

Podle reformy z roku 1849 se zaváděl v Rakousku nový systém středního školství. Vznikají osmitřídní gymnázia a šestileté reálky. Dějepis je v tomto programu výuky charakterizován jako závazný vyučovací předmět, i když zprvu ještě tradičně spojován se zeměpisem. Ve druhé polovině 19. století vznikají i další střední školy, humanitně zaměřená reálná gymnázia, reformní reálná gymnázia a lycea, také různé typy odborně zaměřených škol. Na těchto školách byla výuka dějepisu, z hlediska obsahu i rozsahu výukových hodin, zastoupena nejednotně. Nejpropracovanější systém výuky dějepisu je možné zaznamenat na gymnáziích. Celkově však byla výuka orientována na přemíru faktografických znalostí založených na pamětním učení.³⁴

Zprvu byly pro výuku využívány zejména dějepisné učebnice prorakousky orientovaného historika V. V. Tomka, od 70. let 19. století i učebnice A. Gindelyho a J. Lepaře. Dále byly využívány učebnice *Dějepis pro nižší třídy škol středních* od Dvořáka a Šujana či *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních*. Před 1. světovou válkou byly vydány také učebnice Josefa Šusty, Josefa Pekaře, či Jaroslava Bidla.³⁵

1.2.3 Vývoj výuky dějepisu v letech 1918 – 1945

Přestože rok 1918 byl rokem mnoha změn, školského systému se tyto změny příliš nedotkly. Po vzniku československého státu byly provedeny dílčí opatření, jako zrušení úlev z osmileté školní docházky, sjednocení organizace českých a slovenských základních škol, zaznamenané v tzv. malém školském zákoně z roku 1922. Samozřejmě došlo i ke změnám v rámci ideového zaměření výuky, kdy byl důraz kladen na dějiny československého státu, dějiny národa, principy demokratického zřízení společnosti atd.³⁶

Základy dějepisného učiva byly od roku 1915 na obecných školách probírány v rámci vlastivědy, která sdružovala učivo dějepisu, zeměpisu a přírodopisu. V průběhu 3. – 5. ročníku se žáci měli seznamovat s regionálními dějinami, obrazy z nejnovějších národních dějiny, kulturními památkami kraje, s příklady dějin lidské práce. Podobně zaměřená byla i výuka na měšťanských školách, měla u žáků vzbuzovat zájem o minulost vlastního národa, události světových dějin, politický a kulturní vývoj lidstva, ochranu uměleckých a historických památek atd. Za tímto účelem byly upravovány a vydávány učebnice pro výuku dějepisu, z nichž za nejlepší byly považovány učebnice Karla Čondla a Eduarda Štorcha, či

³⁴ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 17.

³⁵ Tamtéž, s. 18.

³⁶ Tamtéž, s. 18-19.

učebnice *Cesta* od J. Paura, určené primárně pro měšťanské školy. Změny přinesl až rok 1919, kdy byly vydány nové osnovy pro dějepis a zeměpis.³⁷

Dějepisná výuka se soustředovala na dějiny národní a novější, kromě politických dějin byla mnohem větší pozornost věnována také dějinám kulturním. Po vzoru pragmatismu Johna Deweyeho proběhly ve 30. letech 20. století i v českém školském prostředí pokusy o reformu. Zejména Václav Příhoda si uvědomoval nutnost uvolnění tlaku tradiční školské disciplíny a šablonovité školní práce. Na území Československa tak vzniklo několik pokusných reformních škol, které byly rozděleny do tří stupňů, v kterých se prosazovalo tzv. individuální učení a učitel zastával roli organizátora výuky a činností žáků.³⁸

Mezi osobnosti prosazující reformu výuky dějepisu patřil kromě J. Kopáče, S. Nemeškala, J. Paura a A. Bendy také K. Čondl, který vypracoval několik programů pro samostatné učení žáků. Čondl byl také autorem učebnice *Studium dějin lidstva*, která ovšem neobsahovala souvislý text s výkladem dějin, tak to bylo běžné ve většině tehdejších učebnic pro výuku dějepisu, ale byla příručkou pro individuální studium žáků. Přinášela projekty a návody ke studiu a procvičování a zároveň předkládala další doporučenou literaturu.³⁹

Období nacistické okupace se negativně podepsalo i na školství. Došlo k přeměně měšťanských škol na školy hlavní, do kterých byli žáci vybíráni po ukončení 4. ročníku obecných škol, snižování počtu studentů středních škol, zrušení vysokých škol a silné germanizaci školství.⁴⁰

Nacisté zasahovali do obsahové i výchovné náplně školské práce, dohled se dotkl zejména výuky dějepisu, tak aby z výkladu učitelů bylo jasné historické sepětí českého národa s německou říší. Ministerské výnosy určovaly náplň výuky dějepisu, ve které měli být žáci seznámeni s nejdůležitějšími jevy z minulosti českého a německého národa, vedeni k úctě k Velkoněmecké říši a jejímu vůdci a měli být poučeni o důležitosti spolupráce českého a německého národa. Žákům byla vštěpována nadřazenost německého národa nad českým. Hlavním předmětem na školách byla němčina.⁴¹

1.2.4 Výuka dějepisu po roce 1945

Nejdůležitějším úkolem poválečných let bylo vyrovnání se s nedostatky způsobenými válkou a navázání na stav před rokem 1938, tato snaha prostupovala celou společností

³⁷ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 19.

³⁸ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 31-32.

³⁹ Tamtéž, s. 32.

⁴⁰ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 20-21.

⁴¹ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 32-33.

a týkala se i školství. Činnost nového ministerstva školství a osvěty byla zaměřena na zpracování nových učebních plánů, učebních osnov a zajištění vhodných učebnic pro výuku. V roce 1945 došlo k vydání směrnice pro práci na našich školách a také tzv. „přechodných“ učebních osnov pro školy obecné, měšťanské a střední pro školní rok 1945 – 1946, které po několika úpravách platily až do roku 1948. Dle těchto osnov byl důraz kladen na výchovu „politickou, státní, brannou, národní, lidovou a sociální“. U žáků bylo potřeba hlavně dohnat období téměř absentující výuky dějepisu za nacistické okupace. Učitelé mohli používat učebnice a pomocné knihy schválené do 10. října 1938, učebnice schválené po tomto datu pouze s vyloučením fašistických prvků.⁴²

Další změny do školství přinesl rok 1948, kdy byla zákonem z 21. dubna 1948 zavedena tzv. jednotná škola s devítiletou školou prvního a druhého stupně s povinnou docházkou pro děti od 6 do 15 let, na ni navazující čtyřletá gymnázia, čtyřleté vyšší školy odborné, nižší školy a povinné základní odborné školy. Ministerským výnosem z 20. ledna 1951 nesměly být od 2. pololetí školního roku 1950-1951 používány učebnice mimo předepsaný seznam. Dějepisná výuka na druhém stupni ZŠ měla navazovat na poznatky z vlastivědy a orientovala se na vysvětlování souvislostí národních a obecných dějin.⁴³

V roce 1953 byl vydán školský zákon, který zavedl osmiletou střední školu a jedenáctiletou střední školu, čímž byly dosavadní školy národní, střední a gymnázia přeměněny na všeobecně vzdělávací školy s jednotným učebním plánem. Tyto změny s sebou nesly i vydání nových učebních plánů. Taktéž došlo k vypracování nových dějepisných učebnic, jejichž pojetí odpovídalo dobové politice. Důraz byl kladen na vybrané pasáže z historie odpovídající marxistickému výkladu dějin. Na 2. stupni ZŠ byly pro výuku užívány tyto učebnice: *Obrázky z našich dějin* od M. V. Kratochvíla a V. Dřeva pro žáky 5. ročníku, v kterém byl dějepis zařazen jako samostatný předmět, dále Říha, B.: *Vlastivěda pro 5. ročník základní devítileté školy*, vydaná v roce 1963. Učebnice M. Pravdové byla využívána pro výuku dějepisu v 6. ročníku, pro 7. třídy zpracoval autorský kolektiv pod vedením J. Šlajera *Dějiny středověku a novověku* a v 8. ročníku se podle učebních pomůcek J. Kopáče a také autorů J. Jozy – A. Orta vyučovaly moderní dějiny.⁴⁴

Stanislav Julínek hodnotí učebnice užívané v tomto období jako nepříliš vyhovující s neúměrně náročným textem, neadekvátně užitými formulacemi a nadměrným stránkovým rozsahem. Tato situace s sebou přinesla důležitý úkol pro didaktiku, zredukovat učivo

⁴² JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 21-23.

⁴³ Tamtéž, s. 23-24.

⁴⁴ Tamtéž, s. 24-25.

a obnovuje diskuzi k otázce základního učiva. Rok 1960 přinesl znovuzřízení základních devítiletých škol členěných na 1. stupeň (1. – 5. ročník) a 2. stupeň (6. – 9. ročník), a také nové učební plány, učební osnovy i školní učebnice. Konec 60. let 20. století byl ve znamení úprav učebních osnov, podle kterých se začalo vyučovat ve školním roce 1972-1973. Pro výuku dějepisu jsou podstatné požadavky výkladu dějin vedoucího až do současnosti, užívání efektivnějších postupů výuky a metod podporujících samostatnou práci žáků.⁴⁵

Jak z výše uvedeného vyplývá, výuka dějepisu byla jednostranně zaměřena a silně poznamenána tehdejší politickou ideologií. Tato ideologie bránila individuálnímu přístupu a rozvoji talentu žáků. Marxistický výklad dějin a nekritické přebírání sovětských vzorů často způsobovaly nezájem žáků o historii. Doba poznamenaná tzv. „dvojitou výchovou“, kdy žáci přijímali výklad dějin dle dobové politiky ve školním prostředí a srovnávali jej s názory získanými v rámci mimoškolního, neformálního prostředí, mohla vést k dezorientaci v dějinném vývoji.

1.2.5 Změny ve výuce dějepisu po roce 1989

Listopadové události roku 1989 přinesly změny pro celou společnost, která procházela pozvolným společensko-politickým přerodem, který se dotkl také oblasti školství. V souvislosti s těmito změnami lze jmenovat např. novou koncepci činnosti Ministerstva kultury, mládeže a tělovýchovy České republiky, které se podílelo na vytvoření optimálního modelu nového školského systému odpovídajícímu demokratickým společensko-politickým podmínkám porevoluční společnosti.⁴⁶

Již v prosinci roku 1989 byl vydán Metodický pokyn pro základní a střední školy, v kterém bylo zaneseno zrušení výuky dějepisu a ostatních předmětů podle marxistickoleninské koncepce. Ministerstvo nařídilo dočasně neklasifikovat výukový obsah předmětu dějepis, který se vyučoval podle stávajících osnov a také látku nových a nejnovějších dějin. V tomto případě bylo doporučováno, aby výklad dějin byl doveden pouze do roku 1945.⁴⁷

Nové společensko-politické uspořádání bylo mnohem více, než předcházející režim, nakloněno také rozvoji alternativního školství. Úkolem školství v této době byla mimo jiné společenská i ekonomická rehabilitace kvalitní pedagogické činnosti.⁴⁸ Změny se odrazily ve výukových programech všech předmětů, zejména v případě společenskovědních disciplín však bylo nutné vytvořit zcela novou koncepci výchovně vzdělávacích programů. V roce

⁴⁵ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, 25-26.

⁴⁶ Tamtéž, s. 29.

⁴⁷ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 41.

⁴⁸ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...* s. 29.

1990 došlo k vydání novely školského zákona z roku 1984, čímž bylo povoleno zřizování škol soukromých a církevních a také víceletých gymnázií. O rok později vyšly nově formulované osnovy pro výuku dějepisu na základních i středních školách. Ty byly změněny po rozdělení republiky a v roce 1995 tak došlo k vydání dalších učebních osnov pro základní a občanské školy, a také okruhy kmenového učiva pro osmiletá gymnázia.⁴⁹

V současnosti vzdělávání na základních školách probíhá podle RVP ZV zavedeného zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁵⁰

⁴⁹ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 42.

⁵⁰ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [2016-2-1]
Dostupné na WWW:<<http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon>>.

2 Pojetí výuky dějepisu a výchovy k občanství na počátku 21. století

Smysl výuky dějepisu je v jeho přínosu jak pro jednotlivce, který se dějinám učí, tak pro celou společnost. Poznatky z minulosti pomáhají jedinci orientovat se v mnohých problémech současnosti, dějepis má proto nezastupitelné místo v systému základního vzdělání. Cílem výuky dějepisu je seznamovat žáky s vývojem lidské společnosti, rozvíjet hodnotový systém žáka a jeho osobnost a zároveň žáky seznamovat s metodami historické práce a vést je tím k samostatné badatelské činnosti.

Jak vyplývá z doporučení Rady Evropy o výuce dějepisu v současné Evropě, jedním z cílů výuky dějepisu ve 21. století v demokratické Evropě je: *“... umožnit občanům Evropy obohatit svou individuální a kolektivní identitu poznáním společného historického dědictví v jeho místní, regionální, národní, evropské a globální dimenzi; prokázat existenci trvalých historických vztahů mezi místní, regionální, národní a evropskou úrovní; poznat události a momenty, které se trvale zapsaly do evropských dějin, rozebírané na místní, národní, evropské a globální úrovni a nahlížené prizmatem zvláště významných období a skutečností...“*⁵¹

Kromě obsahu výuky dějepisu se doporučení zaměřuje i na metody učení. Má být podporováno využívání široké škály informačních zdrojů a učebních materiálů, za něž jsou považovány archivy a muzea, dokumentární i hrané filmy a audiovizuální produkty, materiál zpřístupněný informačními technologiemi aj.

U žáků je potřeba rozvíjet zvědavost a iniciativu, motivovat a vést je k vlastnímu i skupinovému výzkumu, sběru informací a zejména schopnosti z těchto informací vybírat hlavní relevantní fakta. Moderní výukové metody mají vést k aktivizování žáka ve výukovém procesu, efektivnímu využívání dostupných pomůcek a moderních vyučovacích forem, které žáky učí toleranci a spolupráci při skupinové práci, či samostatnosti a zodpovědnosti při individuální činnosti.

Moderní výuka výchovy k občanství a dějepisu využívá mezipředmětových vazeb. Dějepis a výchova k občanství jsou vzájemně provázány, a dále hojně využívají poznatků z českého jazyka a literatury, zeměpisu, výtvarné výchovy atd. *„Studium historie by mělo vždy využívat vzdělávací potenciál interdisciplinárního a multidisciplinárního přístupu.“*⁵²

⁵¹ Doporučení Rady Evropy o výuce dějepisu v Evropě 21. století. 2001. [2016-2-1] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporučení-rady-evropy-o-vyuče-dejepisu-v-evrope-21-stoleti>>.

⁵² Tamtéž

2.1 Výchova k občanství a dějepis dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je otevřený pedagogický dokument, který vymezuje závazný rámec pro základní vzdělávání. K zavedení RVP ZV došlo školským zákonem, který byl přijat dne 24. září 2004.⁵³

Na jednotlivých školách se vzdělávání uskutečňuje na základě školních vzdělávacích programů zpracovaných dle RVP ZV. RVP ZV je členěn do devíti vzdělávacích oblastí, které jsou jednotlivě tvořeny jedním vzdělávacím oborem či více vzdělávacími obory obsahově si blízkými.⁵⁴

Výchova k občanství (či také občanská výchova) a dějepis jsou na základních školách v současnosti samostatné výukové předměty. RVP ZV zařazuje dějepis a občanskou výchovu do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Tato oblast má za cíl žákovy osvojení znalostí a dovedností, které jsou potřebné pro život v moderní demokratické společnosti. Klade důraz na poznání a pochopení proměnlivých jevů a procesů ve společnosti v minulosti, které ovlivňují chápání problémů současných. Vede žáka k utváření pozitivních občanských postojů, toleranci, respektu a ochraně kulturního dědictví. Jedním z cílů je také udržení historické paměti a to skrze poznávání historických jevů a skutečností.⁵⁵

Žáci by však měli tyto události poznávat a informace k dějinám přijímat nejen pasivně, skrze frontální výklad učitele, ale měli by být schopni také aktivně informace vyhledávat, k čemuž mohou využívat literaturu, prameny, a množství informací lze získat také při návštěvách památek, knihoven, muzeí atd.

Dle RVP ZV: „*Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních.*“. Toto je způsob, jak žákům vysvětlit obecné dějinné jevy, a to skrze zahrnutí dějin regionu, dějin obce, jež tuto problematiku konkretizují a mnohdy pro žáky nejsou tolik abstraktní, jako obecné historické problémy. Je samozřejmé, že vzhledem k hodinové dotaci na výuku dějepisu a občanské výchovy je prioritní, aby žáci pochopili a uměli vyložit hlavní problémy historie, ale vhodné zařazení konkrétních příkladů z regionálních dějin, tomuto může značně dopomoci. Důležité je poznávání jevů minulosti, které se promítly do současnosti a tím ji určitým způsobem ovlivnily.

⁵³ STANĚK, Antonín: *Výchova...*, s. 38.

⁵⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha 2013, s. 14. [cit. 2016-2-2] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.

⁵⁵ Tamtéž, s. 43.

Dějepis je dle RVP ZV charakterizován, jako vzdělávací obor přinášející poznatky o konání člověka v minulosti a jeho cílem je uchování kontinuity historické paměti a to skrze předávání historické zkušenosti. Většinu kořenů současných společenských problémů, můžeme hledat v 19. a 20. století, proto podle RVP ZV má být kladen důraz především na dějiny těchto období a na rozvíjení základních hodnot evropské civilizace.⁵⁶

Výchova k občanství má u jedince rozvíjet kvality potřebné pro orientaci v sociální realitě a pomáhat tím žáky začleňovat do společenského života. Jejím úkolem je kromě sebezpoznání a rozvoje žáka, mimo jiné také seznámit žáka se vztahy v širším společenství, vést žáky k zapojení do občanského života a další. K naplnění těchto cílů jistě nemalou měrou přispívá i to, že jsou žáci seznámeni s regionální historií.

Na rozdíl od výchovy k občanství RVP ZV nestanovuje, pro dějepis učivo primárně vycházející a pracující s regionální historií. Výchova k občanství má však předepsané dané učivo *Naše obec, region, kraj*, v rámci kterého se žáci mají seznámit s důležitými institucemi, zajímavými a památnými místy. Měli by mít přehled o významných rodácích a místních tradicích. A rovněž se mají řídit zásadami ochrany kulturních památek, přírodních objektů a majetku.⁵⁷

Prostor pro zařazení regionální historie do výuky přináší i učivo v RVZ ZV, označené jako *Naše vlast*, které mimo jiné žáky seznamuje se zajímavými a památnými místy, významnými osobnostmi, státními svátky atd.⁵⁸ I toto učivo lze žákům zprostředkovat s využitím kapitol z regionální historie, díky kterým si žáci uvědomí, že i malé, lokální dějiny, tvoří ucelené dějiny a jsou součástí celkového obrazu naší vlasti.

Poznání minulosti regionu zajisté napomáhá dosažení jednoho ze základních obecných cílů vzdělávání, jímž je vnímavé a citlivé chování k lidem, prostředí a přírodě. Výuka témat z regionální historie u žáků buduje a rozvíjí vědomosti, dovednosti a postoje definované jednou ze šesti klíčových kompetencí, jež by měl žák dosáhnout po absolvování základní školní docházky, a to kompetencí občanskou, která u žáků rozvíjí respekt, ochranu a úctu našich tradic a kulturního i historického dědictví, pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, schopnost aktivního zapojení do kulturního dění.⁵⁹

Pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání je koncipována vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, která se člení do pěti tematických okruhů a vymezuje vzdělávání na témata

⁵⁶ Rámcový..., s. 43. [cit. 2016-2-2] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.

⁵⁷ Tamtéž, s. 48.

⁵⁸ Tamtéž, s. 48.

⁵⁹ Tamtéž, s. 9-13.

týkající se člověka, rodiny, vlasti, společnosti, přírody, kultury, techniky a dalších. Tato témata se mají dotýkat jak minulosti, tak současnosti, se zaměřením na praktické využití získaných znalostí a dovedností.

Regionální historie zde prostupuje právě do tematického okruhu *Místo, kde žijeme*, v rámci něhož mají žáci poznávat nejbližší okolí, porozumět vztahům a organizaci společnosti v jejich okolí, ve škole, v rodině, v obci, v regionu atd. „*Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (např. v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.*“⁶⁰

Dalším z tematických okruhů vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*, při němž se dá pracovat s regionálními dějinami, je okruh *Lidé a čas*. V rámci tohoto okruhu se děti učí orientovat v dějinách a čase. „*V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země.*“⁶¹

Důležitou roli hraje aktivní podíl žáků k získávání informací a zkoumání dostupných zdrojů. Učitel by měl žáky vést a podněcovat k návštěvě památek, muzeí, veřejných knihoven, které představují další z významných informačních zdrojů.

⁶⁰ Rámcový..., s. 35. [cit. 2016-2-2] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.

⁶¹ Tamtéž, s. 36.

3 Regionální historie a její využití ve výuce občanské výchovy a dějepisu

3.1 Vymezení pojmu – region, regionální historie

Regionální historické výzkumy jsou součástí komplexního a konkrétního nazírání na lidskou společnost a chápání historického vývoje. Regionální dějiny mají za úkol přispět k poznání dané společenské struktury či lidské pospolitosti a těmito poznatky zároveň dojít k obohacení historického poznání a společnosti jako celku.⁶²

Pojem regionální vymezuje území menší než je stát, tj. územní jednotky, na něž se stát člení. Tento pojem se však užívá i k rozlišení pojmu svět a jeho částí (světadílů, skupin států). Jelikož pod pojmem region můžeme chápat také místo (obec, město, sídliště), je nadbytečné užívání pojmu „regionální a místní dějiny“. V rámci společenských věd a historie pojem region představuje nejen vymezené území, ale také společenskou strukturu, skupinu lidí na určitém území. Jedná se o určitou skupinu, která žije, pracuje, vzdělává se atd. na určitém území a tato skupina má své jisté specifické rysy. V rámci této skupiny vznikají vzájemné vazby a je rozvíjen pocit sounáležitosti.⁶³

Regionální dějiny tvoří relativně samostatnou část celostátních či celonárodních dějin, existují však různé pohledy nahlízející na vztah regionálních dějin a dějin celostátních. Jeden z nich upřednostňuje, aby regionální dějiny tvořily jakýsi soubor konkrétních příkladů dějin, na kterých jsou demonstrovány dějiny celonárodní. Tento přístup je hojně využíván také ve výuce.⁶⁴

Podle dalšího názoru právě konkrétní průběh dějinných událostí ve všech místech a krajích nám utváří obraz o dějinách národa, a proto než dojdeme ke komplexnímu pojetí dějin národních či celostátních, měli bychom znát dějiny všech regionů.⁶⁵

Úlohou regionálních dějin je být součástí dějin celonárodních, tedy vycházet z potřeb a požadavků celostátní historiografie, ale zároveň zpracovávat dějiny určité lokality pro vlastní potřeby, bez ohledu na to, že by tato práce byla podmínkou, základním stavebním kamenem celostátní historiografie.⁶⁶

⁶² BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004, s. 3.

⁶³ Tamtéž, s. 6.

⁶⁴ Tamtéž, s. 13.

⁶⁵ Tamtéž, s. 14.

⁶⁶ Tamtéž, s. 14.

Regionální historie zkoumá, jak se národní historie projevovала v konkrétních historických podmínkách regionů a zároveň sleduje, jak se tyto regionální dějiny podílejí na utváření historického obrazu celého státu.

Velmi důležitý je vztah regionální historie a ekologie, jelikož poznání regionu z hlediska minulosti i současnost podporuje aktivní ochranu životního prostředí, přírodní u kulturní krajiny spolu se svými památkami, ale i nehmotným kulturním dědictvím daného regionu.⁶⁷

Důležité je také vymezení vztah mezi regionálními dějinami a vlastivědou. Vlastivěda je výukovým předmětem na 1. stupni základních škol, zahrnuje však nejen tento výukový předmět, ale i vlastivědné instituce, společnosti, publikace, periodika atd., a proto je třeba předejít dosud stále častému kladení rovnítka mezi vlastivědným = regionálním. Je tudíž nutné vždy rozlišovat mezi vlastivědou celostátní či národní a vlastivědou regionální, krajskou, místní. Vlastivěda, jak regionální, tak také celonárodní má společné, že se zaměřuje na společnost a přírodu, která nás obklopuje, naši vlast, domov, místo které známe a na které jsme citově vázáni. Z tohoto však jasně vyplývá, že pod obsahem pojmu vlastivěda se spojuje několik vědních disciplín.⁶⁸

Vlastivědou rozumíme souhrn poznatků o přírodním a společenském prostředí v současnosti i minulosti, ať již v rámci celého státu či pouze regionu. Takto pojímaná vlastivěda zdůrazňuje vazbu mezi člověkem a prostředím v němž žije a zároveň mezi společností a přírodou. Vlastivěda má nepopíratelnou vzdělávací a výchovnou úlohu.⁶⁹

3.2 Výchovně vzdělávací role regionálních dějin

Regionální dějiny mají významnou výchovnou a společenskou funkci, jelikož poskytují lidem informace o minulosti jejich okolí a pozitivně tím přispívají k budování národního uvědomění, ochraně a zkvalitňování prostředí a rozvíjejí zájem lidí o své okolí. V rámci poznávacích procesů regionální dějiny rozvíjí metody na principu poznávání od bližšího, známého a konkrétního k vzdálenějšímu, neznámému a obecnějšímu.⁷⁰

Ve výchovně vzdělávacím procesu mohou regionální dějiny představovat bližší, konkrétnější a tím snadněji pochopitelné učivo, skrze které lze mnohdy vyložit obecnější celonárodní dějiny. Velký význam regionálních dějin tkví v tom, že posilují pozitivní vztah

⁶⁷ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Regionální dějiny...*, s. 75.

⁶⁸ Tamtéž, s. 7.

⁶⁹ Tamtéž, s. 8.

⁷⁰ Tamtéž, s. 5-17.

žáků k prostředí, ve kterém žijí a rozvíjí jejich historické uvědomění a aktivní zájem o minulost i současnost regionu.⁷¹

Z hlediska badatelského je tematika regionálních dějin nejvhodnější oblastí využitelnou pro samostatnou vědecko-výzkumnou a publikační činnost žáků. Žáci na druhém stupni ZŠ by měli být schopni využívat různorodých informačních zdrojů. Samostatná badatelská práce v oblasti regionálních dějin žáky přivádí k různým typům pramenů, paměťovým institucím a dalším informačním zdrojům, se kterými se při běžné výuce ve školním prostředí často nesetkají. Regionální tematika je tedy atraktivní oblastí pro zájmovou mimotřídní i mimoškolní činnost.

Začleňování regionální historie do výuky vlastivědy, výchovy k občanství a dějepisu, přestože je jistým způsobem zapracováno do RVP, a má prokazatelně výchovně vzdělávací hodnotu, závisí ve velké míře především na přístupu učitele, jeho poznacích o dějinách regionu, přehledu o stavu regionálních pracovišť, využívaných metodách a dostupných pomůckách pomáhajících žákům prezentovat vybrané události a dějinné etapy vztahující se k jim blízké lokalitě.⁷²

⁷¹ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Regionální dějiny...*, s. 17.

⁷² JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 68-69.

4 Regionální historie a didaktické zásady výuky dějepisu a občanské výchovy

Regionální historie se zabývá historickým vývojem společnosti vybraných dílčích územních oblastí, od krajů, regionů až po jednotlivé obce. Regionální dějiny mají velký význam, jak v rovině vědecké, tak v rovině výchovné a didaktické. *„Zatím co orientace na výzkumnou činnost v oblasti regionální historie je spíše výrazem užšího odborného zájmu některých pedagogů, pak didaktické využívání výsledků regionální práce by mělo být neodmyslitelnou součástí přípravy na výuku všech učitelů dějepisu.“*⁷³

Příprava učitelů dějepisu a výchovy k občanství na výuku by měla spočívat v následujících činnostech:

- seznámit žáky s historií daného regionu, města, obce na základně studia pramenů a odborné literatury
- zpracovat a vybrat dostupný regionální materiál, sloužící ke konkretizaci, a k vhodnému obohacení učiva dějepisu a výchově k občanství
- promyslet a připravit vhodné a účinné metodické postupy při prezentaci regionální historie v rámci výuky⁷⁴

Didaktický systém dějepisu a občanské výchovy je jakousi strukturou definovaných výchovně vzdělávacích cílů z oblasti daných věd, a zároveň metod a způsobů, jak daných cílů dosáhnout. I cíle, které tento systém stanovuje, však prochází proměnami a vývojem. Zatímco v minulosti byl kladen důraz na kognitivní složku, současný koncept vzdělávání usiluje o všestranný rozvoj jedince, proto nenahraditelnou roli ve vzdělávacím procesu mají i afektivní a psychomotorické cíle, jichž je nutno ve vzdělávání dosáhnout. Právě regionálně historická témata mají velký význam pro výchovně vzdělávací činnost učitelů dějepisu a výchovy k občanství a tyto cíle mohou naplňovat.⁷⁵

Na úrovni základního vzdělávání se vědecké poznatky z oblasti historie či společenských disciplín do vzdělávacího procesu dostávají zprostředkovaně skrze učební pomůcky a materiály a skrze osobu učitele. Učitel je osobou, jež v daném okamžiku rozhoduje, jaké informace se žáci dozvědí. Má možnost probudit v nich zájem o danou problematiku, motivovat je k lepším výkonům a je s žáky v přímé interakci, proto je jeho role ve vzdělávacím procesu nezastupitelná. Učitel organizuje a řídí výchovně vzdělávací proces

⁷³ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 68.

⁷⁴ Tamtéž, s. 68.

⁷⁵ Tamtéž, s. 68-70.

v souladu s všeobecně platnými zásadami výchovně vzdělávací práce a s platnými kurikulárními dokumenty školy.⁷⁶

Mezi další činitele ovlivňující výchovně vzdělávací proces se řadí učivo, žáci i podmínky. Učivo svým obsahem a jemu odpovídajícími výchovně vzdělávacími cíli ovlivňuje průběh výuky. Dějepisné učivo, má jisté specifické znaky. Výuka dějepisu je navržena tak, že směřuje chronologicky dle vývoje dějin, tedy od pravěku a starověku směrem k současnosti, tedy od učiva časově i lokálně vzdáleného.

Další specifičností je nutnost sledovat souběžně vývoj dějin obecných a dějin národních, porozumět vazbám mezi dějinami politickými, hospodářskými, sociálními a kulturními a schopnost dávat je do souvislostí. A v neposlední řadě jistým specifikem je také tzv. zprostředkované poznání, jelikož obsah dějepisného učiva nemůže žák konfrontovat s přímou zkušeností. Při výuce jsou tedy hojně využívány pomůcky a materiály, které pouze zastupují historické prameny.⁷⁷

Na tyto specifika dějepisného učiva i problém podceňování významu tzv. malé historie, upozorňuje ve svém příspěvku i Denisa Labischová. Výuka dějepisu se stále primárně zaměřuje na „velké“ politické dějiny, které jsou pro žáky mnohdy nesrozumitelné a vzdálené i tím, že je mohou zkoumat pouze nepřímou. Autorka upozorňuje, že pokud bude ve výuce více věnovaná pozornost historii rodiny a blízkého prostředí, zvyšuje se tím šance na pozitivní formování hodnotové orientace a postoju žáků.⁷⁸

V souvislosti se zařazením témat z rodinné a regionální historie vyvstává otázka použití vhodných výukových metod. Jako vhodné metody pomáhající rozvíjet mezigenerační dialog, pochopení a empatii k lidem jiných generací, shledává Labischová metody „oral history“.⁷⁹

4.1 Metody, formy a pomůcky ve výuce dějepisu a výchovy k občanství ve vztahu k regionálním dějinám

Práce s regionálním historickým materiálem rozvíjí tvůrčí schopnosti, kritické myšlení žáků, umožňuje konkretizaci vybraného problému, podporuje samostatnost atd. Regionálně historickou tematiku lze uplatnit ve všech fázích výukového procesu. Pozitivní reakce u žáků vyvolává zejména užití regionálních dějin v motivační fázi. Ve fázi osvojení znalostí

⁷⁶ JULÍNEK, Stanislav: *Úvod...*, s. 92-94.

⁷⁷ Tamtéž, s. 68-95.

⁷⁸ LABISCHOVÁ, Denisa: *Etická dimenze historického vědomí – podněty pro oborovou didaktiku*. In: *Civilia* 2/1 2011, s. 34 [cit. 2016-3-3]. Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/civilia/texts/Civilia%202-1.pdf>>.

⁷⁹ Tamtéž, s. 34.

a dovedností se pak velmi dobře uplatňuje užití regionální historie pro konkretizaci, která je velmi důležitá zejména u nižších ročníků základních škol. Konkrétní příklady z regionální historie umožní lépe vysvětlit podstatu jevů obecných.⁸⁰

Starší žáky je možné skrze rozvíjení zájmu o regionální dějiny vést k samostatné badatelské činnosti, práci s prameny, navázání spolupráce s paměťovými institucemi. Tento typ činnosti již vyžaduje jisté intelektuální schopnosti žáků. Možností spolupráce školy a muzeí, galerií či archivů je mnoho, může se jednat o exkurzi s vysvětlením významu dané instituce a ukázkami některých předmětů, přímou výuku vybraného tématu v prostorách muzea či účast na programu nabízeném konkrétní institucí.⁸¹

Výukové prostředky lze dělit podle zdroje smyslového vnímání na slovní, textové, obrazové, zvukové, audio-vizuální či hmotné. Mezi slovní pomůcky se řadí např. vyprávění, popis, vysvětlování, přednáška učitele či jiného odborníka na danou problematiku, dále rozhovor, seminář, také beseda s pamětníkem atd.⁸²

K textovým pomůckám se řadí učebnice, všechny druhy grafického záznamu (v sešitě, na tabuli), didakticky zpracované texty, beletrie, populárně naučná i odborná literatura, encyklopedie, textové prameny jako jsou listiny, kodexy, staré tisky, dobová periodika a další.⁸³ Právě textové pomůcky a písemné prameny jsou neopomenutelnou pomůckou ve výuce. Jedná se o odbornou literaturu, ale také beletristická díla zachycující historické jevy v dané oblasti, osobní dokumenty, periodika, kroniky atd. Tyto materiály, i spolu s dalšími obrazovými a audiovizuálními pomůckami, lze mnohdy díky digitalizaci žákům ve výuce zprostředkovat skrze moderní technologie.⁸⁴

Dějínám Hodonína se věnuje několik monografií, z nichž komplexně dějiny Hodonína mapují dvě: *Hodonín, dějiny města do roku 1948*, z roku 2008, další prací je publikace *Hodonín, minulost a socialistická přítomnost města*, která vzhledem k době svého vzniku hojně využívá dobové socialistické terminologie, ale v mnohém dosud nebyla překonána. Je však potřeba žáky upozornit na jistou dobovou poplatnost monografie. Po didaktickém zpracování mohou určité části těchto monografií sloužit jako dobrá pomůcka vykreslující např. architektonické proměny města.

Pro sledování proměn vizuální podoby města Hodonín se výborně hodí poměrně nová publikace Antonína Kučery: *Hodonín nostalgický...a taky něco o tom, jak to snad bylo*, která

⁸⁰ Kol. autorů: *Úvod do studia...*, s. 71-72.

⁸¹ Tamtéž, 73.

⁸² JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 182.

⁸³ Tamtéž, s. 182.

⁸⁴ Kol. autorů: *Úvod do studia...*, s. 77.

vyšla v roce 2014. Její autor se dlouhodobě věnuje fotografiím Hodonína a v monografii se mu podařilo seskupit fotografie minulé i současné podoby různých částí města doprovázené vždy slovním komentářem. Tato monografie upozorňuje na pozůstatky architektonického dědictví našich předků, ale také ukazuje místa, které byla pod vlivem modernizace zcela změněna a v mnoha případech úplně ztratila své původní kouzlo.

Obrovské množství materiálu poskytuje Státní okresní archiv v Hodoníně. Fond Archiv města Hodonín mapuje léta 1350-1952.⁸⁵ Zajímavé informace poskytuje také Kronika města Hodonín, z nichž část o bombardování v roce 1944 je přístupná na internetovém portále Hodonín nostalgický. Tento portál poskytuje také množství dobových fotografií a zajímavých příběhů hodonínských ulic a domů. Jeho autorem je výše zmiňovaný Antonín Kučera, který k historii Hodonína uspořádal i několik výstav.⁸⁶ Kromě toho archiv poskytuje také, z didaktického hlediska, velmi zajímavé periodikum *Slovácko a Mladé Slovácko*. K politickému, kulturnímu a společenskému životu v Hodoníně je možné získat zajímavé informace i ze samostatných fondů jednotlivých politických stran či kulturních spolků. Je však potřebné, aby učitel nejprve vybrané prameny podrobil důkladné analýze.

Obrazovými pomůckami můžeme označit např. fotografie, plány měst a historických lokalit, karikatury, pohlednice, plakáty, originály či reprodukce malířských děl, obrazové přílohy publikací a učebnic, atlasy, časové přímky atd.⁸⁷ Množství obrazových pomůcek, zejména fotografií je uloženo v SOkA Hodonín, dále v Masarykově muzeu v Hodoníně. Originály malířských děl mohou žáci studovat v Galerii výtvarného umění v Hodoníně.

K pomůckám zvukového charakteru lze zařadit např. vyprávění učitele (monologické, dialogické či scénické zpracování) nebo zprostředkované didaktickou technikou, pořady zprostředkované moderními sdělovacími prostředky, autentické záznamy různých projevů a jednání apod.⁸⁸

Mezi hmotné pomůcky můžeme zařadit trojrozměrné učební pomůcky, plastické mapy, originální doklady hmotné kultury (nástroje, keramika, zbraně atd.), sochařské díla a projevy architektury.⁸⁹ S množstvím movitých i nemovitých památek mají žáci možnost se setkávat i v terénu, při cestě ze školy, procházce městem či rodinném výletu. Je důležité děti přijmout k všímavosti, přemýšlení a také dodržování zásad ochrany těchto pramenů.

⁸⁵ Archivní fondy a sbírky v České republice-vyhledávání. [cit. 2016-5-13] Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?id=226205010900>>.

⁸⁶ Texty z Kroniky města Hodonína. [cit. 2016-5-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.ic.cz/Valka/Kronika/Kronika.html>>.

⁸⁷ JULÍNEK, Stanislav: *Základy...*, s. 183.

⁸⁸ Tamtéž, s. 183.

⁸⁹ Tamtéž, s. 183.

Doklady hmotné kultury mohou žáci pozorovat v expozicích Masarykova muzea v Hodoníně, Regionálního centra v Hodoníně, kde jsou ve stálé expozici *Historie a současnost města* vystaveny exponáty dokládající vývoj města v jednotlivých dějinných epochách. Pozůstatky slovanského osídlení v oblasti Hodonínska uchovává národní kulturní památka Slovanské hradiště v Mikulčicích. Hodnotná umělecká díla mohou děti pozorovat v Galerii výtvarného umění v Hodoníně.

Poslední kategorií pomůcek členěných dle smyslového vnímání jsou materiály audio-vizuální povahy. Což jsou videozáznamy, historické filmy, reportáže, dokumentární filmy atd. Z této kategorie nelze pominout animované zpracování dějiny Hodonína pod názvem, *Jak Cyril s Metodějem putovali přes Hodonín*, veřejně přístupné na internetu. Video stručně mapuje dějiny Hodonína, od slovanského osídlení po 1. pol. 20. století. Jednotlivé historické události a dějinné epochy tento animovaný klip sice líčí velmi zjednodušeně, ale pro didaktické účely shledávám video jako vhodné. Z vlastní zkušenosti vím, že žáky pobaví, zaujme a je příjemným zpestřením výuky dějepisu či výchovy k občanství.⁹⁰

⁹⁰ Jak Cyril s Metodějem putovali přes Hodonín. [cit. 2016-5-1] Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=z7Zx4EyZRvs>>.

5 Dějiny Hodonína – opora pro učitele

5.1 Oblast dnešního Hodonínska v pravěku

Nejstarší nálezy z hodonínského katastru spadají do středního a mladšího neolitu. Z tohoto období byly nalezeny čtyři fragmenty vypíchané keramiky, které jsou v současnosti uloženy v depozitáři Městského muzea Veselí nad Moravou. Dokladem kultury s moravskou malovanou keramikou je cca 20 zlomků, pocházejících (bez přesnějšího místa polohy) z lokality „Za červenými domky.“⁹¹

Další nálezy dokládající osídlení okolí Hodonína náležejí kultuře se šňůrkovou keramikou, jejíž nositelé se v období mladšího eneolitu (2500 – 2000 př. n. l.) postupně dostali ze středního Německa a Čech až na jižní Moravu. Pro tuto kulturu jsou charakteristické různé typy sekeromlatů s provrtáním, štípaná kamenná industrie, kostěná šídla, dláta, ozdoby z mušlí nebo provrtaných zvířecích zubů. Sekeromlat této kultury s čepcem zdobeným rytím na povrchu byl nalezen na dně vyschlého rybníka „Písečný“ v roce 1886. Jedná se o exemplář celoevropského významu.⁹²

Starší doba bronzová je reprezentována kulturou únětickou, z které pochází několik nálezů na katastru Hodonín. Jedná se o nálezy hřiven⁹³ z let 1886 a 1889. V roce 1950 našli žáci základní školy ve výkopu na břehu řeky Moravy v trati „Perunské“ kostrový hrob ve skrčené poloze se zlomky keramiky, a při stavbě benzinové pumpy na Velkomoravské ulici, byl nalezen zahloubený sídlištní objekt únětické kultury se zlomky keramiky.⁹⁴

Větší počet nálezů na hodonínském katastru se řadí do mladší a pozdní doby bronzové. Z tohoto období byly nalezeny bronzové předměty a keramika z několika hrobů. Závěr pravěkého vývoje reprezentovaný kulturou halštatskou v lokalitě Hodonín prozatím absentuje.

První etnikum, jehož působení na našem území můžeme vyvodit i díky písemným pramenům, jsou Keltové, kteří prosluli řemeslnou výrobou, obchodem, mincovnictvím i řadou technických inovací a novinek. Na přítomnost Keltů v Hodoníně odkazují nálezy 13 mincí na 2 různých místech, které byly určeny jako keltské napodobeniny tetradrachem Filipa II. Makedonského a římské konzulské stříbrné republikánské denáry, datované v rozmezí let 196 – 82 př. n. l., které jsou v současnosti uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně.⁹⁵

⁹¹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008, s. 16-19.

⁹² Tamtéž, s. 21.

⁹³ Hřivna byla považována za bronzovou surovinu, ale i za formu platidla.

⁹⁴ Tamtéž, s. 24-25.

⁹⁵ Tamtéž, s. 30-31.

Postupně se naše země dostávaly do kontaktu s římským impériem, a to zejména provinciemi v rakouském Podunají jižně od toku Dunaje, po němž probíhala *limes romanus*⁹⁶. Mezi nejdůležitější římský vojenský tábor provincie Pannonia od 1. století patřil Carnuntum, z něhož vycházela také jedna z tras Jantarové stezky procházející Pomoravím. Jedna z větví této dálkové cesty procházela i oblastí Hodonínska a na základně mincovních nálezů lze doložit vzrůst významu brodů přes řeku Moravu u Mikulčic a Hodonína. Dobu římskou zachycuje na hodonínském katastru nález hrobů (v lokalitě u hodonínské cihelny) i sídliště.⁹⁷

Období stěhování národů navazující na doznívající pozdní římskou periodu, bylo charakteristické velkými pohyby obyvatelstva, které se dotkly i našeho území. Jižní část Moravy se na sklonku 5. století ocitla pod vládou Langobardů, kteří se po roce 568 přesunuli do severní Itálie. Po jejich odchodu, na tomto území, docházelo k postupnému usazování prvních slovanských osadníků.⁹⁸

Informace z této podkapitoly je možné využít ve výuce dějepisu u témat: Pravěké osídlení, Keltové na našem území, Stěhování národů.

5.2 Hodonín ve středověku

První slovanští obyvatelé přicházeli na území Moravy ve 30. a 40. letech 6. století n. l. K intenzivnějšímu osídlování jižní Moravy docházelo po polovině 6. století zejména v oblastech s úrodnou půdou blízko vodních toků (niva řeky Moravy, dolní Podyjí, Brněnsko). Pozůstatky časně slovanských sídlišť byly nalezeny v blízkosti Mutěnic a v areálu mikulčického hradiště.

Od 8. století existuje kolem hradiště v dnešních Mikulčicích (cca 6 km jihozápadně od centra Hodonína) řada otevřených sídlišť, která hradiště zásobují zejména zemědělskými produkty. K středohradištním neboli velkomoravským sídlištím náleží taktéž kostrová pohřebiště, z nichž dvě byla nalezena i na hodonínském katastru (v areálu nemocnice na Purkyňově ulici a v lese Doubrava ležícím na trati „Na Hejdách“). Několik zlomků středohradištní keramiky bylo objeveno při stavbě benzinové pumpy firmy Aral na Velkomoravské ulici.

⁹⁶ Limes romanus (římská hranice) znamená hranici Římské říše tvořenou systémem opevnění.

⁹⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 31-33.

⁹⁸ Tamtéž, s. 33.

Po zániku Velkomoravské říše v roce 906 se jižní a jihovýchodní Morava nacházela v oblasti styků s Maďary. Osídlení jižní Moravy v první polovině 10. století slábne a postupně se stahuje spíše na střední Moravu, do Hornomoravského úvalu.

Od druhé poloviny 10. století vznikají na jihu Moravy (poblíž původních velkomoravských center) nová ústředí přemyslovské moci, mezi něž se řadí Staré Město a Uherské Hradiště, Mikulčice, Hodonín, Pohansko u Břeclavi atd. Jednalo se pravděpodobně o obrannou linii proti rozpínavé Východní bavorské marce budovanou na levém dyjském a pravém moravském břehu od 30. – 40. let 11. století.

Mikulčice a hrad Hodonín patřily v této době mezi pohraniční fortifikace. „*Samotné jméno Hodonín se vytvořilo jako přívlastek přípony –ín k osobnímu jménu Hodoňa, Hodona, staročesky Godona (od slovanského kmene god – tj. doba)...*“⁹⁹

Existuje několik listin, na nichž jako svědkové figurují hradní z Hodonína, v roce 1169 vydaná listina olomouckého knížete Fridricha, v níž je jako svědek jmenován *castellanas*¹⁰⁰ *de Godonin* Tvrdiš a v roce 1174 vydaná listina pro kostel sv. Václava v Olomouci, v které figuruje hodonínský hradní Ratibor.

Z archeologických nálezů dokládá důležité postavení Hodonína v 11. – 13. století několik kostrových hrobů s pohřební výbavou¹⁰¹ v různých částech hodonínského katastru. Mezi nejvýznamnější naleziště dokládající rozsáhlé mladohradištní pohřebiště patří lokalita na Masarykově náměstí před radnicí, kde bylo zjištěno sedm kostrových hrobů. Masarykovo náměstí v Hodoníně je i místem nálezů vrcholně středověké keramiky.¹⁰²

Hodonín se za vlády Břetislava I. pravděpodobně stal důležitým opěrným bodem říše, ještě spolu s hrady Bítov, Vranov, Strachotín, Břeclav a Spytihněv, které byly panovníkem obnoveny či přímo nově vystavěny.¹⁰³ Kolem hradu vzniklo i podhradí, zřejmě v lokalitě současného náměstí Osvobození a ulice Zámecká.¹⁰⁴ Hodonínský hrad zastával, stejně jako nedaleký hrad břeclavský, obrannou funkci proti Uhrám i proti rakouské straně. Měl podobu tzv. vodního hradu využívajícího strategické polohy, přirozené ochrany řeky a okolních mokřad. Obehnutí města kamennou zdí nebylo do současnosti s jistotou prokázáno.¹⁰⁵

Do 11. století lze datovat i privilegium staroboleslavské kapituly, které zaznamenává různé donace, mezi něž patřil i plat na obnovu oděvů a dvora kapituly. K tomuto účelu byla

⁹⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 43.

¹⁰⁰ Lat. kastelán, správce hradu

¹⁰¹ Pohřební výbava v těchto hrobech čítá zejména předměty denní potřeby, nože, klíč, kování věder, brousek, záušnice, prsteny, náhrdelníky, mince atd.

¹⁰² Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 36-54.

¹⁰³ WIHODA, Martin: *Morava v době knížecí 906-1197*. Praha 2010, s. 123-126.

¹⁰⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost a socialistická přítomnost města*. Brno 1979, s. 31.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 45.

z Olomouce, Přerova, Brna, atd. vybírána platba v hodnotě jedné hřivny a dvou volů. Hodonín se řadil mezi obvody, z kterých se vybírala polovina této hodnoty.¹⁰⁶

Privilegium staroboleslavské kapituly je zřejmě padělkem z 12. století. Jádro této listiny je však zřejmě pravdivé a pravděpodobně vychází z listiny českého vévody Vratislava II., na konci 13. století byla do této listiny doplněna zmínka o Hodonínu.¹⁰⁷ Je třeba tedy dbát obezřetnosti při přebírání záznamů z Vlastivědy moravské, jelikož zde uvádějí rok 1073 jako časový údaj první písemné zmínky o Hodonínu je podle všeho nepravdivý.¹⁰⁸

V 11. století a první polovině 12. století se hodonínské panství řadilo k střednímu stupni hradské soustavy, do kterého spadaly hradské obvody s dočasnými pravomocemi.¹⁰⁹ Hodonín připadl pravděpodobně od dob panování českého knížete Břetislava I. do břeclavského hradního obvodu. Toto území se poté stalo součástí olomouckého údělu spravovaného přemyslovskými moravskými knížaty. Spolu s rostoucím významem obchodních cest, vedoucích přes Hodonín do Uher se zvětšoval i význam hodonínského hradu.¹¹⁰

Na přelomu 12. a 13. století v oblasti mezi Hodonínem a Uherským Hradištěm procházela zemská hranice po toku řeky Moravy. Hodonín měl významnou strategickou polohu přímo na moravsko-uherské hranici a tvořil důležitý opěrný bod Přemyslovců. Poté co Přemyslovci od poloviny 13. století zahájili expanzi na území Strážnicka, které předtím tvořilo tzv. *konfinium*¹¹¹, v Hodoníně několikrát krátce pobýval i český král Přemysl Otakar I., o čemž nás spravuje i v Hodoníně vydaná listina z roku 1220.¹¹²

Hodonínsko a Břeclavsko se stává údělem královny Konstancie, není však přesně doloženo, kdy dostala Konstancie tuto oblast do správy. Zřejmě se tak mohlo stát v roce 1230, po smrti jejího manžela Přemysla Otakara I.¹¹³ Po smrti manžela totiž Konstancie zaslala papeži Řehoři IX. žádost o ochranu svých vdovských údělů a ten jí listinou z roku 1231 vyhověl. Udělení papežské ochrany tedy mimo jiné potvrdilo spojení Břeclavska, Hodonínska, Bzenecka a Kunovicka v jeden celek královнинých věnných statků – břeclavskou provincií s centrem na hradě v Břeclavi.¹¹⁴ V případě, že Konstancie tyto oblasti spravovala

¹⁰⁶ WIHODA, Martin: *Morava v době...*, s. 261-262.

¹⁰⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 32-33.

¹⁰⁸ HLAVINKA, Karel – NOHÁČ, Jan: *Vlastivěda moravská. II. místopis-Hodonínský okres*. Brno 1926, s. 64.

¹⁰⁹ WIHODA, Martin: *Morava v době...*, s. 264.

¹¹⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 34-36.

¹¹¹ Pomezí, pohraniční, které tvořilo jakési nárazníkové pásmo mezi oběma zeměmi a mělo ztížit postup nepřátelského vojska.

¹¹² Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 55-64.

¹¹³ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 36.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 36-38.

až po smrti manžela, je tedy na místě otázka, kterou se zabývá mnoho historiků, zda je hodonínská zakládací listina z roku 1228 pravdivá.

Za zakládací listinu města Hodonína, ve které je poprvé Hodonín uváděn jako *civitas*¹¹⁵, je považovaná listina z r. 1228, kterou královna Konstancie Uherská uděluje Hodonínu městská práva.¹¹⁶ Listina se nezachovala v originále, její obsah je však zaznamenán v insertech listin, které potvrzují městská práva, jež Hodonínu udělila Konstancie Uherská. Jedná se o listiny markraběte moravského Jana Jindřich z roku 1350, konfirmaci Václava IV. z roku 1411, z 15. století jsou také listiny Zikmunda Lucemburského, Albrechta II. Habsburského, Ladislava Pohrobka, Jiřího z Kunštátu a Vladislava II. Jagelonského, uložené ve Státním okresním archivu v Hodoníně.¹¹⁷ Text listiny královny Konstancie je uveden ve všech výše uvedených listinách vyjma listiny Albrechta Habsburského z roku 1437 a Vladislava Jagelonského z roku 1497.¹¹⁸ Naposled byla listina z roku 1228 jako podklad použita pro listinu Jana Jindřich z roku 1350 a poté se již využívalo této listiny jako předlohy pro všechny další, zřejmě proto, že listina královny Konstancie již nebyla k dispozici.¹¹⁹

Ať je tomu s listinou jakkoliv, je zřejmé, že královna Konstancie se zasadila o přestavbu opevněných center Břeclavi a Hodonína na kamenné hrady a založila nový hrad v Bzenci. Hodonínský hrad však nelze archeologicky datovat, kvůli vytěžení podzemního zdiva a okolní zeminy, jelikož oblast, v níž se pravděpodobně hrad nacházel, byla několikrát přestavěna. K dispozici je pouze plán z počátku 18. století, na němž je zachycen barokně opevněný zámek přebudovaný z původního hradu, který byl od poloviny 18. století využíván pro textilní výrobu a od roku 1783 jako továrna na zpracování tabáku.¹²⁰

Neexistuje mnoho zpráv o držbě hodonínského panství po smrti Konstancie v roce 1240. Pravděpodobně byl Hodonín stále v majetku zeměpána, tedy Přemysla Otakara II. po jehož smrti jej získala jeho druhá manželka Kunhuta, jako vdovský úděl. Hodonínský i breclavský hrad patřil k jejím oblíbeným lokalitám, o čemž svědčí její časté pobyty na těchto místech. Následně oblast získává sestra Václava II. Anežka spolu se svým chotěm Rudolfem II.¹²¹

¹¹⁵ Lat. město

¹¹⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II.*, č. 381, s. 428-430.

¹¹⁷ FUTÁK, Petr: *Ještě jednou privilegium královny Konstancie Uherské*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2006, s. 11-12.

¹¹⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 38.

¹¹⁹ FRIEDRICH, Gustav: *O zakládací listině města Hodonína*. In: Matice moravská, Brno 1914, s. 231

¹²⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 62-63.

¹²¹ HLAVINKA, Karel - NOHÁČ, Jan: *Vlastivěda moravská. II. místopis-Hodonínský okres*. Brno 1926, s. 66.

Hodonínský hrad sloužil jako místo setkávání českých panovníků s uherskou šlechtou. Roku 1301 se zde setkali uherští šlechtici se synem krále Václava II., budoucím uherským králem Václavem III. Ve 14. století díky kupecké cestě probíhala ve městě i mnohá obchodní jednání. Hodonín zaznamenává značný rozkvět a mýtné zajišťuje městu finanční zisky.¹²²

Strategickou polohu města na obchodní stezce dokládá i několik archeologických nálezů ze 14. století. Byl nalezen např. džbán s 297 groši z období panování Jana Lucemburského a Karla IV. V 19. století pak bylo objeveno, při stavbě panského hostince, 33 stříbrných pražských grošů.¹²³

Své výsadní postavení na obchodních cestách však Hodonín od konce 14. století pozvolna ztrácí a to hlavně kvůli vybudování nové cesty z Olomouce, směřující přes Kunovice, Strážnici, Holič a Skalicu do Uher. O tom, že tato trasa byla postupně využívána stále častěji, než ta jdoucí přes Hodonín, svědčí i její používání samotným králem Zikmundem.¹²⁴

Uherský král Zikmund patřil mezi další držitele města Hodonína.¹²⁵ Po jeho smrti panství získal Albrecht Habsburský.¹²⁶ V 1. polovině 15. století však některá města přešla do držení šlechty, což byl případ i Hodonína.¹²⁷ Mezi první držitele Hodonína z řad šlechty patřil Štibor ze Štibořic.¹²⁸

V roce 1464 byl držitelem Hodonína Jan Kuna z Kunštátu, který podporoval zejména rozvoj rybníkářství v této oblasti.¹²⁹ V tomto roce udělil Hodonínu Jiří z Poděbrad právo konání druhého výročního trhu. Město tedy pravděpodobně již v této době mělo právo na konání jednoho výročního trhu. Trh zřejmě probíhal k příležitosti svátku sv. Vavřince, patrona hodonínského kostela. Druhý výroční trh byl stanoven na druhý týden před svatodušními svátky. O konání pravidelných týdenních trzích se nedochovaly žádné zprávy.¹³⁰

Za válek Jiřího z Poděbrad s uherským králem Matyášem Korvínem patřil Hodonín mezi důležité pevnosti na řece Moravě, jejichž úkolem bylo zabránit pronikání uherských vojsk do vnitrozemí. Po smrti Jiřího z Poděbrad se Matyášovým protivníkem stal Vladislav II. V období česko-uherských válek zažívala celá oblast jihovýchodní Moravy, jako nárazníkové

¹²² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 42-44.

¹²³ Tamtéž, s. 47.

¹²⁴ GALATÍK, Jan: *Záhada Velehradu*. In: Ročenka moravského národního kongresu. Brno 1999-2001, s. 165-306.

¹²⁵ Tamtéž, s. 50-51.

¹²⁶ HLAVINKA, Karel - NOHÁČ, Jan: *Vlastivěda moravská...*, s. 75.

¹²⁷ MEZNÍK, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310-1423*. Praha 1999, s. 358.

¹²⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 51.

¹²⁹ HLAVINKA, Karel - NOHÁČ, Jan: *Vlastivěda moravská...*, s. 77-78.

¹³⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 48.

pásmo, velké útrapy. V tomto období zřejmě úplně vymizely i vesnice jako Kapřiště u Hodonína (dnes část města Kapříska), osada Kuničky, Mokronosy a Jarohněvice u Dubňan, Roztrhanice mezi Dolními Bojanovicemi, Prušánkami a Poddvorovem, také Roztrhánky mezi Rohatcem a Ratiškoviciemi (dnes dvůr Roztrhánky) a další. I město Hodonín se muselo bránit obrovským náporům uherských vojsk a několikrát jimi bylo obléháno.¹³¹

Tyto informace je možné využít při přípravě na výuku následujících témat z dějepisu: Velká Morava, Hradská soustava-význam středověkých hradů, Města ve středověku.

5.3 Rozvoj Hodonína v raném novověku

V roce 1512 Hodonín ztratil statut královského města a zároveň přešel pod správu rodu z Lipé, který pokračoval v trendu hospodářského rozvoje města, nastaveném již pány z Kunštátu. Došlo tedy k dalšímu budování rybníků a rozvoji obchodu.¹³²

V 16. století Hodonín prošel mnohými architektonickými změnami. Byly vystavěny nové domy na náměstí, hodonínský hrad byl přebudován v renesanční čtyř-křídlový zámek s arkádami obklopený sady a řekou Moravou. Do Hodonína bylo možné se dostat skrze dvě vedlejší a dvě hlavní brány: Brněnskou či Horní bránu a Uherskou-Dolní bránu. Město leželo na obchodní cestě spojující český stát s Uhrami. Hodonín v 16. století nabývá značného rozsahu a rozvíjí se i sídelní struktura, která byla bez značných změn zachována do 18. století.¹³³

Rok 1605 byl pro Hodonín ve znamení pustošivých nájezdů uherské vojenské skupiny Štěpána Bočkaje. Další ránu městu zasadila třicetiletá válka a opakované obléhání města. Od druhé poloviny 17. století se o hospodářské pozdvižení města snažil hrabě Fridrich z Oppersdorfu. I po skončení třicetileté války však hrozilo jihovýchodní Moravě značné nebezpečí a to kvůli expanzi Osmanské říše. V roce 1663 a poté opět v roce 1683 bylo hodonínské panství poničeno po nájezdech Kary Mustafy, který se se svým vojskem dostal až k Vídni, kde byl ovšem poražen. Řádění tureckých vojsk nejvíce odnášeli poddaní, zatížení novým systémem pozemkové daně. Fridrichu Oppersdorfu se podařilo hodonínské panství

¹³¹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 65-67.

¹³² Tamtéž, s. 76-79.

¹³³ Tamtéž, s. 79-80.

poměrně stabilizovat a rozvíjet zejména po hospodářské stránce, k čemuž výrazně přispěla i rostoucí hodonínská židovská obec.¹³⁴

Roku 1692 hodonínské panství kupují držitelé rozsáhlých panství na Moravě i v Rakousku, Liechtensteinové, kteří v Hodoníně provádějí značné stavební úpravy. Došlo k přebudování a rozšíření budovy radnice, která měla i věžičku se zvonkem, sloužícím ke svolávání radních i obyvatel města. Město mělo také výsadu hrdelního práva, poslední popravy proběhly zřejmě roku 1749, kdy byli čtyři pašeráci a zbojnící popraveni na šibenici, která stávala v areálu dnešní nemocnice. Za Liechtenštejnů vypuklo poslední velké uherské povstání proti Habsburkům r. 1703, které se o dva roky později dotklo i samotného Hodonína. Na Hodonínsko vpadli kuruci, přepadali jednotlivé sedláky a kupce, vypálili předměstí města, v ničení pokračovali i na Břeclavsku a zastaveni byli až u Hustopečí.¹³⁵

Ve stavebních úpravách Hodonína pokračovala, po smrti svého otce Jana Adama z Liechtenštejna, jeho dcera Marie Antonie hraběnka Czoborová. Jako velmi zbožná žena podporovala zejména zbudování sakrálních památek, proto z doby jejího působení na hodonínském panství pochází např. socha sv. Šebestiána před kostelem sv. Vavřince, který za hraběnky Marie Antonie prošel také stavebními úpravami. Roku 1716 byl v Hodoníně vztyčen morový sloup Panny Marie. Hraběnka Marie Antonie nechala v roce 1722 vystavět hřbitovní kapli sv. Kříže (dnes Galerie Kaplička). V dnešní Galerii výtvarného umění v Hodoníně naleznete sousoší sv. Rocha, které nechala hraběnka zhotovit v r. 1740, po druhé turecké válce a stávalo blízko rybářského splavu za Moravou ve Štěpnicích. Mezi poslední umělecký počiny, o něž se hraběnka zasadila, patří sousoší sv. Anny, dnes umístěné na Zámeckém náměstí.¹³⁶

V roce 1762 hodonínské panství kupuje samotný císař František Štěpán Lotrinský a začíná jej postupně přetvářet v pozdější průmyslové centrum. V Hodoníně v této době fungovala koželužna, velký mlýn a také císařská plátenická manufaktura, která byla nakonec přebudována v továrnu na zpracování tabáku, se sídlem v zámeckém areálu. Habsburkové často pořádali v hodonínském polesí hony, myslivecky velmi oblíbená byla oblast Dúbravy, část Pánov a Okrajka.

¹³⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 186-221.

¹³⁵ Tamtéž, s. 221-230.

¹³⁶ Tamtéž, s. 230-238.

Marie Terezie roku 1774 ruší hodonínskou židovskou obec. Židovská synagoga v Hodoníně stála pravděpodobně do roku 1622. V židovské čtvrti bylo možné nalézt také školu, obecní dům, špitál, mikve, mastné krámy a výčepy.¹³⁷

Informace z této podkapitoly je možné využít ve výuce dějepisu u témat: Osvícenství a barokní kultura, Rozvoj podnikání v 18. století.

5.4 Hodonín v 19. století

Počátek 19. století je pro Hodonín ve znamení plamenů, které způsobily rozsáhlé škody. V roce 1802 totiž kromě kostela, fary a zámečku vyhořelo celé město. Shořelo cca 130 domů, budova tabákové továrny, radnice, škola, pivovar, palírna, panská hospoda a mlýn. Další katastrofa postihla Hodonín v roce 1831, kdy město na 6 týdnů zachvátila epidemie cholery, které se dostala do Hodonína z Uher a za obět' jí padlo 78 osob.

Po těchto katastrofách začátku 19. století se Hodonín pomalu začíná měnit v moderní město, k čemuž přispělo i zřízení poštovního spojení, vybudování nové císařské silnice na cestě z Uher směrem na Brno, a od roku 1836 budování Severní dráhy císaře Ferdinanda, která ovlivnila urbanismus Hodonína.

Rok 1848 je pro Hodonín ve znamení protimaďarského odporu, který gradoval v podzimních a zimních měsících, kdy docházelo k ozbrojeným srážkám s uherskými povstalci. Uherští bojovníci se v těchto měsících pokusili dobýt Hodonín několikrát.¹³⁸

Důsledkem porevolučních změn roku 1848 bylo také vybudování nové správní a soudní soustavy, s nově zřízenými politickými a soudními okresy, jehož střediskem se Hodonín stává na léta 1865-1918.¹³⁹

Jeden z klíčových projevů společenských změn 19. století je i vznik moderní samosprávy. Fungující samosprávné orgány zemské, okresní a obecní se od roku 1862 staly dokladem vize o svobodném státě složeném ze svobodných obcí.¹⁴⁰ V Hodoníně byla četnická stanice, které byly podřízeny stanice v okrese Břeclav a Strážnice.¹⁴¹

Hodonín si však v 50. letech 19. století stále uchovává spíše ráz venkovský. I zástavba města měla venkovský charakter, tvořily ji přízemní chalupy a velmi zřídka se začaly

¹³⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 248-274.

¹³⁸ Tamtéž, s. 276-291.

¹³⁹ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. Brno 1999, s. 82.

¹⁴⁰ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 124.

¹⁴¹ Kol. autorů.: *Hodonín. Minulost...*, s. 207.

objevovat jednopatrové městské domy. K rozvoji města značně přispěla také vybudovaná železniční dráha, která umožnila rychlejší přepravu osob i věcí a díky doručování pošty po železniční dráze, značně urychlovala také komunikaci.¹⁴²

Rozvoj Hodonína narušil příchod pruského vojska do města v roce 1866 v souvislosti s prusko-rakouskou válkou.¹⁴³ Vojáci si od obyvatel vynucovali stravu i prostory k ubytování. Pruské vojsko obsadilo i tabákovou továrnu. K osvobození došlo koncem července roku 1866 podepsáním příměří v Mikulově. Odchodem pruských vojáků z města v září roku 1866 však problémy obyvatelstva neskončily, jelikož vojsko v Hodoníně rozšířilo nákazu cholery. Epidemie se rozšířila mezi obyvatelstvo a vyžádala i až 50 mrtvých za týden. Celkový počet obětí nákazy cholery v tomto období dosáhl počtu 203 osob.¹⁴⁴

Velké změny přichází od druhé poloviny 19. století, v souvislosti s pádem Bachova absolutismu, vydáním Říjnového diplomu a prosincové ústavy, ovlivnily hospodářskou, kulturní, sociální i politickou sféru života. V tomto období i do Hodonína pronikají technologické pokroky a vynálezy průmyslové revoluce a Hodonín se mění v rozvíjející se průmyslové město. Výrazně vzrostl počet obyvatel a rozšířily se také řady podnikatelů a živnostníků. V roce 1900 bylo v Hodoníně zaznamenáno 147 obchodníků, celkem 740 vojáků, cca 16 osob příslušelo k zdravotnickému personálu, velmi početnou skupinu (celkem 1300 osob) tvořilo obyvatelstvo živící se zemědělskými pracemi. Nejpočetnější skupinou bylo samozřejmě dělnictvo a chudina.¹⁴⁵

Zvyšoval se také počet židovského obyvatelstva, které se významnou měrou podílelo na rozvoji obchodu v Hodoníně. Židé se však ve velké míře podíleli na germanizaci města a okolí. V roce 1853 žilo ve městě 215 židů, v roce 1900 jejich počet stoupl na 976 osob. Židovskému obyvatelstvu byla vyhrazena vlastní čtvrť, které dominovala synagoga. V židovské škole se vyučovalo německým jazykem a po roce 1870 došlo k jejímu sloučení s německou obecnou školou.¹⁴⁶

Největší zisk v hospodářství města přinášela produkce píce a cukrovky, kterou odebíraly cukrovary patřící v Hodoníně rodině Stummerů a Redlichů, a také břeclavský cukrovar Kuffnerů, Auspitzův cukrovar v Rohatci a dva cukrovary na území dnešní Slovenské republiky.¹⁴⁷

¹⁴² ŠOUPAL, Rudolf: *Hodonín let padesátých*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 10-11.

¹⁴³ Do Hodonína přišlo pruské vojsko v počtu cca 10 000 vojáků.

¹⁴⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 208-210.

¹⁴⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 211.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 210-212.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 213-214.

Mezi další významné hodonínské podnikatele druhé poloviny 19. století patřil i Jakub Rieben, který se specializoval na zpracování mléka.¹⁴⁸ V roce 1870 začal Rieben s výrobou sýrů dle tradičních švýcarských receptur a od roku 1890 již mléko a mléčné výrobky distribuoval i za hranice hodonínského okresu, konkrétně do Vídně. I když v průběhu let mlékárna a výrobná mléčných výrobků několikrát změnila svého majitele a dokonce byla i odkoupena dalšími podniky, v Hodoníně se udržela do současnosti.¹⁴⁹

Své místo v oblasti průmyslové výroby mělo i dřevařství, rozvíjející se v Hodoníně od roku 1906, kdy byly založeny dva podniky orientující se na dřevařský průmysl, a jedním z jejich vlastníků byl vídeňský podnikatel A. Kohn.¹⁵⁰

V 18. století vznikla v prostorách hodonínského zámku tabáková továrna, která se řadila mezi fabriky zaměstnávající značný počet obyvatel Hodonína. Využíval se tabák dopravovaný do Hodonína z Uher. Hodonínska tabáková továrna spolu s jihlavskou patřily k největším továrnám na výrobu doutníků a žvýkacího tabáku v celé monarchii.¹⁵¹ Po tabáku byla největší poptávka z Linze a Steinu v Rakousku. Od 70. let 19. století se v továrně přešlo z ruční výroby na strojovou po vzoru krakovských podniků. Hodonínská tabáková továrna patřila jako většina továren v 19. století mezi prostředí, v kterém panovaly špatné hygienické podmínky, nebyla dostatečně zajištěna bezpečnost práce a poměrně značně bylo na práci využíváno dětí, dokonce i mladších 14 let, kterým se samozřejmě dostávalo pouze minimální mzdy či naturálních dávek.¹⁵²

Co se týká kvality výrobků továrny, tak byla značná, a firma se prezentovala i na mezinárodních výstavách v Paříži a ve Vídni.¹⁵³ Vystavěním tabákové továrny však zapříčinilo odstranění posledních pozůstatků hradní a zámecké architektury. Zbytky původní zástavby byly úplně zbořeny či celkově přestavěny.¹⁵⁴

K dalším významným hodonínským podnikům je bezesporu řazena i cihelna, která vznikla roku 1860. O 10 let později si cihelnu koupila rodina Redlichů a do roku 1904 z ní vytvořili, v Hodoníně největší, průmyslový závod zaměstnávající 100 lidí. Cihelna v roce

¹⁴⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 213.

¹⁴⁹ KUČERA, Antonín: Sýry se vyráběly v Hodoníně už v devatenáctém století. In: *Hodonínský deník.cz*, 2. 2. 2013, [cit. 2013-3-25]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/syry-se-vyrabely-v-hodonine-uz-v-roce-1874-20130202.html>>.

¹⁵⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 213-216.

¹⁵¹ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská...*, s. 133.

¹⁵² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 215-216.

¹⁵³ Tamtéž, s. 216-217.

¹⁵⁴ Tamtéž, 218.

1911 dokonce patřila mezi největší závody ve střední Evropě.¹⁵⁵ V roce 1890 vznikla další výrobní cihel a roku 1909 dokonce třetí „cihlárna“ v Hodoníně.¹⁵⁶

Mezi větší podnik, který se navíc udržel až do současnosti, patří i *Jihomoravská armaturka*, založená jako slévárna šedé litiny a strojírna Václava Kudrny roku 1881. Časem se výroba společnosti zaměřila na vodárenské a kanalizační armatury a čerpadla.¹⁵⁷

Průmyslová výroba v Hodoníně se rozvíjela mimo jiné i díky nálezům ložisek hnědého uhlí, nafty a zemního plynu ve druhé polovině 19. století.¹⁵⁸

V 19. století se značně změnil charakter dříve venkovského města, do kterého byly přistavěny nové továrny a podniky. Stále více lidí se stěhovalo za prací do měst, proto bylo potřeba zvětšovat i zastavěné plochy Hodonína. Zároveň byla zbudována nová kasárna pro vojsko a prostory pro okresní soud, celní stanici či hejtmanství. Náměstí u kostela sv. Vavřince obklopovalo množství krámů.¹⁵⁹

Novému uspořádání nevyhovovala také malá rozloha a nevhodná poloha hřbitova, který zasahoval do středu města, proto bylo v roce 1899 rozhodnuto o novém místě hřbitova za městem směrem na obec Rohatec. Z původního hřbitova byly přeneseny ostatky na nové místo a tento prostor se přeměnil v park, v kterém zůstala zachována barokní kaple z roku 1720.¹⁶⁰

V roce 1880 došlo v Hodoníně k vybudování obecné české školy a o 5 let později také Besedního domu. Jelikož se ve městě neustále zvyšoval počet německého obyvatelstva, bylo nutné vystavět německý studentský internát.

Zvyšující se počet obyvatel si vyžádat zaměření pozornosti na oblast zdravotnické a sociální péče, které do této doby byla poměrně zanedbaná. Zákon z roku 1884 stanovoval obcím povinnost zaměstnat minimálně jednoho obecního lékaře.¹⁶¹ Proto bylo první nemocniční zařízení vybudováno v roce 1853 v tehdejších provizorních podmínkách, které nabízela jedna světnice panského domu. V roce 1903 se již otevřela městská nemocnice, ale stále bohužel svou kapacitou absolutně nedostačovala potřebám obyvatelstva Hodonína.

¹⁵⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 214-215.

¹⁵⁶ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská...*, s. 194.

¹⁵⁷ KUČERA, Antonín: Armaturka se původně jmenovala HAK i JMA. In: Hodonínský deník.cz, 19. 1. 2013, [cit. 2013-3-11]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/armaturka-se-puvodne-jmenovala-hak-i-jma-20130119.html>>.

¹⁵⁸ ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis Hodonínska 1848-1960*. Olomouc 1979, s. 27.

¹⁵⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 220.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 220.

¹⁶¹ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 62.

Navíc většina chudobných lidí si ošetření v nemocnici nemohla dovolit z finančních důvodů, proto se nadále spoléhala na osvědčené domácí způsoby léčení.¹⁶²

Hodonín ve druhé polovině 19. století prochází hospodářským rozvojem, četnými stavebními úpravami pojící se s novými podnikatelskými aktivitami, které přinesla tato doba. Vznikající továrny nabízejí pracovní místa pro dělníky, kteří se ve velkém počtu i s rodinami stěhují do měst, dochází tedy k značnému růstu obyvatel a zároveň zvětšování propastného rozdílu v sociální struktuře obyvatelstva. Velké sociální rozdíly mezi jednotlivými skupinami, které městská správa neustále přehlížela, vedly ke vzniku několika spolků a sdružení dělnického obyvatelstva. Od 60. let 19. století probíhaly dělnické stávky a nepokoje, které vrcholily zejména na počátku 20. století.

Ve druhé polovině 19. století spolu s nárůstem německého a židovského obyvatelstva sílily také snahy o poněmčování města. Hodonín se v 19. století přetváří v ekonomicky silné okresní město a stává se moderním centrem obchodu, průmyslu a kultury.

Informace z této podkapitoly je možné využít ve výuce dějepisu u témat: Rozvoj průmyslu a podnikání v 19. století, Město v 19. století, Industrializace a struktura společnosti v 19. století.

5.5 Hodonín v první polovině 20. století

Na počátku 20. století lze Hodonín charakterizovat jako rozvíjející se centrum obchodu, průmyslu a kultury. Hodonínské podniky zaměstnávaly několik desítek zaměstnanců a to i z oblasti dnešního slovenského Záhoří. Dopravování do zaměstnání jim značně ulehčila železniční dráha a nově vybudované silnice.

Dnešní Národní třída v Hodoníně byla vyhlášenou obchodní ulicí již od druhé poloviny 19. století. Přestože tato ulice v průběhu 20. století změnila několikrát svůj název, ráz hlavní ulice s množstvím obchodů, restaurací a dalších zařízení poskytujících obyvatelům kvalitní služby si zachovala do současnosti. Od 70. let 19. století se na ulici objevují obchody a restaurace převážně německých a židovských podnikatelů, které po vzniku Československé republiky následují i čeští živnostníci.¹⁶³ Na tehdejší Ringggasse byla v roce 1909 otevřena *Adlerova kavárna*, která byla ve 30. letech přejmenována na kavárnu

¹⁶² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 218-220.

¹⁶³ RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Vývoj obchodu na Moravě od počátků do roku 1945*. Hodonín 2012, s. 116-117.

Slavia. Na téže ulici stála také cukrárna a módní salón *Kunc*.¹⁶⁴ Oblíbeným místem společenského života byl *Hotel Central* s restaurací, v níž každý večer hrála živá hudba. Mezi ubytovací zařízení v Hodoníně patřil i *Hotel Evropa*, který zahrnoval kromě pokojů také výčep, kasino a taneční sál.¹⁶⁵

Na počátku 20. století žilo v Hodoníně 10 233 osob¹⁶⁶, což si vyžádalo opětovné řešení sociální otázky. Nová budova městské nemocnice byla otevřena roku 1903.¹⁶⁷ O 6 let později už si mohli pacienti zakoupit léky ve dvou nových lékárnách. Mezi služby v Hodoníně v roce 1911 spadalo 147 obchodníků, 9 lékařů, 8 porodních asistentek, 2 veterináři a 1 fotograf. Hodonínští občané si mohli volný čas krátit v mnoha hostincích, celkem měli na výběr 38 hostinců, v nichž se často konaly i schůze, besedy či přednášky hodonínských spolků.¹⁶⁸

Dělnictvo bylo od roku 1887 organizováno v *Dělnické besedě*, která mimo jiné řešila otázky sociální, pracovní a bytové, organizovala pro dělníky kurzy i divadelní představení. Dělnictvo se značně organizovalo zejména kvůli řešení pracovních otázek. Toto téma se projednávalo na několika schůzích a veřejných akcích v roce 1902, které sloužily také k formování iniciativ bojů za všeobecné hlasovací právo a zkrácení pracovní doby na osmihodinovou. S těmito požadavky přicházeli i účastníci několika demonstrací v roce 1902, kdy proběhla i demonstrace 200 pedagogických pracovníků z Jižní Moravy. Další stávkou pobíhaly v roce 1905, týkaly se zejména zavedení všeobecného hlasovacího práva a sociálních požadavků. Za tímto účelem se lidé organizovali do odborových skupin, mezi které patřil např. *Spolek tabákového dělnictva*, také *Svaz dřevařských dělníků*, *Český odborový svaz učitelů* apod.¹⁶⁹

První světová válka však značně zbrzdila rozvoj města v první polovině 20. století. V červenci roku 1914 byla vyhlášena mobilizace a stále častěji docházelo k potyčkám mezi českým a německým obyvatelstvem, které válku vítalo s nadšením. České obyvatelstvo však válečné nadšení německých spoluobčanů nesdílelo a nebylo ochotno za Rakousko-Uhersko položit své životy.¹⁷⁰

Válka Hodonín pozměnila, jelikož všechny školy a veřejné budovy byly přeměněny ve vojenské nemocnice, do kterých přiváželi stále další a další raněné vojáky. V srpnu 1914 bylo zakázáno jakékoliv shromažďování, kromě spolkových schůzí, které však byly v některých

¹⁶⁴ Do dnešní doby je v toto době restaurace a minipivovar *Kunc*.

¹⁶⁵ RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Příběhy hodonínských domů*. Hodonín 2011, s. 16-52.

¹⁶⁶ ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis...*, s. 27.

¹⁶⁷ Vedl ji lékař dr. Julius Frankl.

¹⁶⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 224.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 227-233.

¹⁷⁰ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 263.

případech také omezeny.¹⁷¹ Běžné obyvatelstvo zatěžovaly zásobovací problémy, velké zdražování potravin, zavedení potravinových lístků, což vedlo až k demonstraci v říjnu roku 1914. Tyto problémy vedly k rozvoji obchodování na černém trhu.¹⁷²

Kromě raněných vojáků se do Hodonína dostávali také uprchlíci z Haliče, k nimž se lidé v Hodoníně chovali velmi vstřícně. Ani obyvatelé Hodonína nebyli však ušetřeni perzekucí. Došlo k vyslýchání a věznění několik lidí za činnost proti Rakousku-Uhersku.¹⁷³ Válka připravila o život celkem 186 hodonínských občanů bojujících ve válečných operacích.¹⁷⁴

Po vyhlášení vzniku samostatného československého státu byl vystřídán německý starosta Hodonína Fritz Redlich sociálním demokratem Eduardem Krajíčkem.¹⁷⁵ V roce 1919 při sčítání obyvatel bylo v Hodoníně zaznamenáno celkem 13 354 lidí, z toho 87% byli Češi, 6,5% Němci, 5% Židů. Hodonín od války sužovaly problémy s velkou nezaměstnaností, které vedly k několika demonstracím a vyvrcholily v generální stávkou roku 1920.¹⁷⁶

Ve znamení vítězství komunistů byly i volby v roce 1926, komunisty s 1908 hlasy následují čs. soc. demokraté s 1023 hlasy a další strany. Starostou je zvolen Karel Berka.¹⁷⁷ Ve volbách roku 1930 získávají komunisté 1874 hlasů z celkových 7355 odevzdaných platných lístků. V závěsu za Komunistickou stranou Československa byli sociální demokraté s 1497 hlasy.¹⁷⁸

Po roce 1935 sílí i volební základna strany Sudetendeutsche Partei, která ve volbách roku 1935 získává 218 hlasů. Obyvatelé, vědomi si nebezpečných silících radikálních tendencí, se snažili bránit několika akcemi vyjadřující nesouhlas s fašismem.

V roce 1938 však podepsáním Mnichovské dohody ztrácí Češi část státního území a nezabránily tomu ani demonstrace hodonínských legionářů namířené proti československé vládě.¹⁷⁹ Projevy odporu vůči fašismu a nacismu sílily po vstupu nacistických vojsk do Hodonína dne 15. března 1939. Nepokoje neustaly ani po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, naopak gradovaly zejména v souvislosti s významnými svátky, připomínkami událostí odkazujících na českou vlast, jako např. výročí narození či úmrtí T. G. Masaryka

¹⁷¹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 261-265.

¹⁷² Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 338-339.

¹⁷³ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 265-267.

¹⁷⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 345.

¹⁷⁵ ŠIMEČEK, Jiří: *První český starosta Hodonína*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/2, s. 7.

¹⁷⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 273-294.

¹⁷⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 384.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 388.

¹⁷⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 310.

nebo výročí vyhlášení Československé republiky atd. Postupně však byly oslavy svátků, kulturní akce a jakékoliv veřejné vystoupení německými úřady zakazovány se snahou maximálně omezit vlastenecké projevy občanů.¹⁸⁰

V Hodoníně byly do odboje angažovány skupiny, jako byla *Obrana národa*, která měla těsné vazby s členy spolku *Sokol* a ilegálního komunistického časopisu *Moravská Rovnost*. Ke zhoršení zásobování a také intenzivnějšímu pronásledování židovského i českého obyvatelstva gestapem docházelo od roku 1940 stále intenzivněji. Mnoho obyvatel Hodonína z židovských a romských rodin bylo odvečeno do koncentračních táborů, ze kterých se už nevrátili. V Hodoníně v roce 1940 žilo celkem 609 Židů.¹⁸¹

Kvůli přeletu letadel spojenců a bombardování Vídně a Slezska byly v Hodoníně od února roku 1944 pravidelně vyhlášovány letecké poplachy. Pravidelnost leteckých poplachů měla za následek, že jim postupně obyvatelé města nepřikládali tolik pozornosti a zapomínali se proti případným náletům ukrývat. Proto při přeletu amerických letadel dne 20. listopadu 1944, došlo při svržení 455 bomb na severní část města o život 176 osob.¹⁸²

V roce 1945 již obyvatelé s nadějami očekávali definitivní porážku Německa a odchod okupantů z Hodonína. Od dubna se Hodonín stal městem fronty, z něhož se postupně stahovaly německé jednotky. Datum 13. dubna 1945 se pojí s likvidací posledních zbytků německého odporu v Hodoníně.¹⁸³

Informace z této podkapitoly se dají využít při přípravě na výuku témat z moderních, jako jsou např. témata: Modernizace města, Kulturní a společenský život v 1. pol. 20. století, Česko-německé potýkání, Druhá světová válka.

5.6 Poválečné dějiny Hodonína

Hodonín byl po válce, stejně jako mnohá jiná města, značně poničen. Městskou zástavbu výrazně poznamenalo bombardování v roce 1944 a procházející fronta. Válečné a osvobozené boje si v Hodoníně vyžádaly i lidské oběti. Během osvobozování zahynulo v Hodoníně 39 osob.¹⁸⁴

¹⁸⁰ Kol. autorů: *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939-1945*. Hodonín 2005, s. 11-82.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 11-106.

¹⁸² Tamtéž, s. 142-150.

¹⁸³ Kol. autorů: *Hodonín ve válce...*, s. 151-175.

¹⁸⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 454.

Od března roku 1945 byly podnikány všechny kroky směřující k rychlé obnově poměrů v době po osvobození. Na dubnové ustavující schůzi Místního národního výboru, získali převahu komunisté.¹⁸⁵ Primárně musel Národní výbor řešit obnovení dopravního spojení, zásobování obyvatelstva potravinami, výroby v závodech, nedostatečnou bytovou situací, i obnovu celé infrastruktury města zasaženého válkou. Prezidentské dekrety rozhodly o znárodnění průmyslu, bank a pojišťoven, což se samozřejmě dotklo i hodonínských podniků. V roce 1947 byl zahájen dvouletý hospodářský plán, podle kterého bylo organizováno hospodaření.¹⁸⁶ V důsledku tohoto plánu byly v Hodoníně vybudovány nové bytové jednotky, průmyslové podniky, školy a také lázně.¹⁸⁷

Do poválečné obnovy byla zahrnuta také oprava uměleckého stánku a sídla SVUM, *Domu umění*, slavnostně otevřeného v roce 1913, který byl značně poškozen po náletu v listopadu roku 1944.¹⁸⁸ Díky intenzivní práci, zde mohla být již v prosinci 1946 uspořádána vánoční výstava SVUM.¹⁸⁹

Komunistická strana Československa vyhrala volby v roce 1946 s 3493 hlasy, za komunisty se druzí umístili národní socialisté, dále pak lidovci a sociální demokracie. Město začalo být pozvolna ovládáno levicovými silami. Uvnitř místního národního výboru se stále častěji strhávaly roztržky mezi zástupci KSČ a představiteli ostatních politických stran.¹⁹⁰ Komunistická strana převzala absolutní kontrolu nad politickým děním po únorových událostech v roce 1948. Docházelo k zastrahování a oslabování politické opozice akčními výbory.

Napětí ve společnosti během tohoto období mapuje i Kronika města Hodonín z let 1945-1950. Situace v ní je samozřejmě vylíčena již ve prospěch komunistů. Opozice, strana národně socialistická a Československá strana lidová, jsou vylíčeny jako politicky nekorektní a je jim vyčítáno zejména to, že podněcují u lidí nenávisť vůči komunistům. Zdůrazňovány jsou kroky vedoucí proti komunistické straně, např. rozšiřování protikomunisticky laděných letáků s hanlivým obsahem před volbami i po volbě prezidenta republiky Klementa Gottwalda, pomluvy na úkor komunistů roznášené mezi občany Hodonína. Kronika mimo jiné popisuje i očistu ve straně soc. dem., která v únorových událostech šla spolu s KSČ do akčních výborů a dozvídáme se z ní o některých vyloučených členech ze strany.¹⁹¹

¹⁸⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 476.

¹⁸⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost ...*, s. 333-336.

¹⁸⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 488.

¹⁸⁸ KUČERA, Antonín: *Hodonín nostalgický...a taky něco o tom, jak to snad bylo*. Hodonín 2014, s. 40.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 480.

¹⁹⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 336-337.

¹⁹¹ SOKA Hodonín, *Městská kronika Hodonín 1945-1950*, s. 309-310.

Události únorových dnů roku 1948 jsou v dobově poplatné kronice popisovány jako pokojné. Několikrát se občané Hodonína shromáždili na náměstí před radnicí, kde probíhaly vystoupení představitelů okresního akčního výboru, jehož předsedou byl Josef Kočiš. Dne 26. února 1948 došlo k utvoření místního akčního výboru v čele s předsedou Ferdinandem Absolonem.¹⁹²

Před volbami v květnu 1948 se komunistická strana snažila o upevnění svých pozic. V Hodoníně 18. května 1948 uspořádal okresní akční výbor národní fronty veřejný projev za jednotnou kandidátku v sále Evropa.¹⁹³ Události roku 1948 byly zpětně zpracovány v Kroniku MNV Hodonín 1948, v níž jsou kromě podrobného popisu únorových dní, zaznamenány také paměti účastníků tehdejších událostí, které jsou samozřejmě silně ovlivněny komunistickou ideologií a sloužily jako propagandistický materiál tehdejší doby.¹⁹⁴ Vítězstvím v únoru a následně v květnových volbách roku 1948 začala čtyřicetiletá éra vlády jedné strany v našich zemích.

Od 50. let 20. století, v souladu s tehdejší státní hospodářskou politikou, kdy byla pozornost soustředěna zejména na těžký průmysl, dochází v Hodoníně a jeho okolí k vzrůstu těžby nafty a zemního plynu. V průběhu 70. let však byly naleziště nafta na Hodonínsku vyčerpány. Kromě vrtů nafty a zemního plynu byly na katastru Hodonína také lignitové doly.¹⁹⁵

V tomto období dochází ke značným stavebním aktivitám. Je vybudováno rozlehlé sídliště v městské části Bažantnice. Ovšem kvůli špatnému podloží muselo být několik domů v Bažantnici zbořeno. Do současnosti se část domů v Bažantnici potýká s problémy, které způsobují tekuté písky v podloží. Přesto je však sídliště Bažantnice považováno za relativně oblíbenou a klidnou obytnou zónu s dostatečným množstvím okolní zeleně.¹⁹⁶

Městská nemocnice byla dostavěna v roce 1952. Celkem 9 let trvala výstavba tepelné elektrárny, která byla dokončena roku 1959. Ve druhé polovině 20. století se v Hodoníně mezi významné podniky kromě elektrárny zařadila také *Jihomoravská armaturka*. Na poválečnou činnost navázaly i další hodonínské podniky, tabáková továrna, cihelna a cukrovar.¹⁹⁷ Bylo potřeba také vybudovat nový most přes řeku Moravu, spojující Hodonín s Holíčem, který zničila německá armáda kvůli blížící se frontě v dubnu roku 1945. Až do roku 1958 stál na

¹⁹² SOkA Hodonín, *Městská kronika Hodonín 1945-1950*, s. 310-312.

¹⁹³ Tamtéž, s. 324.

¹⁹⁴ SOkA Hodonín, *Kronika MNV Hodonín-příloha 1948*.

¹⁹⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 339-340.

¹⁹⁶ KUČERA, Antonín: *Hodonín nostalgický...*, s. 4.

¹⁹⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 340-345.

tomto místě most dřevěný, který byl roku 1958 nahrazen mostem novým, který je využíván k přepravě na Slovensko do současnosti.¹⁹⁸

Od 60. let 20. století v Hodoníně rostl počet panelákových domů. Bylo dokončeno sídliště „U cihelny“, sídliště kolem nemocnice a v 80. letech se započalo s budováním rozsáhlého hodonínského sídliště Jihovýchod, které do současnosti patří mezi největší sídliště v Hodoníně.¹⁹⁹ Změny se dotkly i rozvoje dopravy. Jsou posíleny autobusové linky v Hodoníně a okolí a byla rekonstruována také hodonínská železniční stanice. V Hodoníně byla vybudována nová zdravotnická zařízení, jako městská nemocnice či lázně. Obyvatelé Hodonína mohli od 50. let využívat zimního stadionu a v roce 1968 bylo otevřeno i letní koupaliště.²⁰⁰

Hodonín se postupně proměňoval v moderní okresní město s rozvíjející se městskou infrastrukturou. Od 50. let 20. století bylo hlavním cílem zejména uspokojení základních potřeb obyvatel, zajištění bytových prostor, kvalitní zdravotnické a sociální služby, spolehlivé dopravní spojení s okolím, zajištění občanům dostatečně pestrých volnočasových aktivit a kultivaci veřejných prostor.

Mezi významné mezníky československých dějin 20. století se bezpodmínečně řadí i 21. srpen 1968. Srpnové události tohoto roku ovlivnily na dalších 20 let vývoj celé československé společnosti. Pro prostor Hodonínska je reflektuje místní periodikum *Slovácko*, vycházející pod taktovkou OV KSČ a Rady ONV v Hodoníně, které k události srpnové okupace vyšlo ve čtyřech zvláštních vydáních v průběhu dnů 22.-28. srpna 1968. Na stránkách srpnového speciálu *Slovácka* jsou prezentovány názory jasně odsuzujících okupaci Československa a vyjadřující podporu Alexandru Dubčekovi. Předsednictvo okresního výboru KSČ v Hodoníně v úvodním článku vyjadřuje své požadavky na okamžitý odchod cizích vojenských jednotek a propuštění Dubčeka, Černíka, Smrkovského, Kriegla a dalších pracovníků strany. Zároveň však vybízejí občany k zachování pokoje a vyvarování se jakéhokoliv stávkování.²⁰¹

Od října 1968 se však stránky *Slovácka* plní články s hesly odkazujícími na probíhající normalizační aktivity. Počátkem října 1968 se poprvé po srpnových událostech schází okresní národní výbor v Hodoníně. Jak jsou čtenáři informováni, jednalo se zejména o otázkách

¹⁹⁸ KUČERA, Antonín: *Hodonín nostalgický...*, s. 102.

¹⁹⁹ Hodonín v datech. [cit. 2015-1-25]. Dostupné na WWW: < <http://www.hodonin.eu/hodonin-v-datech/d-38401/p1=27709>>.

²⁰⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 345-358.

²⁰¹ SOKA Hodonín, *Slovácko*, zvláštní vydání, 22. srpna 1968, s. 1.

hospodářského vývoje. Závěr jednání pak zdůrazňuje nutnost vyvíjení aktivit podporujících rychlý a hladký průběh normalizace.²⁰²

V 70. letech 20. století pokračovaly v Hodoníně stavební úpravy, modernizovaly se bytové domy, v roce 1972 je zahájena výstavba nového sídliště u nemocnice. Okolí kolem nemocnice a lázní je upraveno a Hodonín v roce 1978 získává statut lázeňského města.²⁰³

Neotřesitelnost zdánlivě silné komunistické strany však zpochybnily listopadové demonstrace v roce 1989, které byly spouštěčem pádu čtyřicetileté éry komunistického režimu v Československu. K pádu režimu však nedošlo před noc, ale podnítila jej dlouhodobější krize komunismu, které si bylo jasně vědomo i vedení KSČ. Listopadové události vyličené z pohledu oficiálního tisku můžeme sledovat i v místním týdeníku Slovácko. Redakce Slovácka spolu s dalšími hodonínskými stranickými organizacemi ve svém úvodním příspěvku 45. čísla z 22. listopadu 1989 vyjadřuje jasný nesouhlas se studentskou manifestací 17. listopadu 1989 v Praze. Zdůrazňuje otevřenost komunistické strany vzájemnému dialogu a snahu o přestavbu, kterou však akce tohoto typu narušují.²⁰⁴

O týden později však jsou již vydávány v tisku články, které reflektují nastalou změnu. V příspěvcích se objevují hesla jako demokratizace, restrukturalizace, změna, uvědomění, odstranění chyb atd.²⁰⁵ Ani toto veřejné sypaní popela na hlavu však komunistům nepomohlo zvrátit nevyhnutelnost zhroucení režimu, které bylo dokonáno volbou jednoho ze zakladatelů Občanského fóra Václava Havla prezidentem republiky v prosinci 1989.

Informace z této podkapitoly je možné využít ve výuce dějepisu k tématům: Poválečná situace v Československu, Převzetí moci KSČ, Srpen 1968 v Československu, Listopadové události roku 1989. Do výuky výchovy k občanství je možné zařadit některé významné události z dějin Československa ve 2. polovině 20. století.

²⁰² SOKA Hodonín, *Slovácko*, č. 40, ročník IX, s. 1.

²⁰³ Důležité události hodonínské. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.eu/hodonin-mestska-privilegia/d-15008/p1=27709>>.

²⁰⁴ SOKA Hodonín, *Slovácko*, č. 45, ročník XXX, s. 1.

²⁰⁵ SOKA Hodonín, *Mladé Slovácko*, č. 5, ročník XVIII, s. 1.

5.7 Hodonín v současnosti

V současnosti se Hodonín řadí mezi významná politická, kulturní a společenská centra jihovýchodní Moravy. V roce 2015 bylo v Hodoníně zaznamenáno 24 875 osob.²⁰⁶

Hodonín leží na významné železniční trati Břeclav-Přerov. Do Hodonína je možné se dostat také pozemní komunikací automobilem či autobusem. Přeprava osob po městě je zajištěna městskou hromadnou dopravou.

Krajinu Hodonínska ovlivňuje řeka Morava a také nejteplejší podnebí z celé České republiky. Krajinu v okolí Hodonína charakterizují lesy, váté písky říční nivy a místa s bohatou druhovou skladbou vzácných rostlin. Přírodu může veřejnost pozorovat např. v rámci Naučné stezky Důbrava, která vede městským lesoparkem a na stezce dlouhé cca 2,5 km je rozmístěno 10 informačních tabulí podávajících kolemjdoucím informace o lesoparku Důbrava a jeho bohatství.²⁰⁷

V Hodoníně funguje městský úřad, okresní soud, finanční úřad, katastrální úřad, Úřad práce Hodonín, Okresní správa sociálního zabezpečení atd. K občanské vybavenosti patří také pošta, několik obchodních domů, zimní stadion, fotbalový stadion, víceúčelová sportovní hala, kino, krytý bazén i letní koupaliště, zoologická zahrada atd. Mezi významné pamět'ové a kulturní instituce patří Státní okresní archiv Hodonín, Masarykovo muzeum v Hodoníně, GVU v Hodoníně, Regionální centrum města Hodonín a místní knihovna.²⁰⁸

V současnosti je v Hodoníně pět mateřských škol, které zřizuje město Hodonín, z nichž každá má jedno odloučené pracoviště. Děti se speciálně vzdělávacími potřebami mají k dispozici dvě mateřské školy, jejichž zřizovatel je Jihomoravský kraj.²⁰⁹ Potřebu základního vzdělávání pokrývají čtyři základní školy: ZŠ Mírové náměstí, ZŠ Očovská, ZŠ U Červených domků, ZŠ Vančurova. Dále je v Hodoníně gymnázium, obchodní akademie, jazyková škola, průmyslová a umělecká škola a integrovaná střední škola, která zajišťují vzdělávání

²⁰⁶ Český statistický úřad. Bilance počtu obyvatel v obcích Jihomoravského kraje. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/documents/11280/17808109/Bilance_2015.pdf/c4496088-7412-4386-b7ed-53a6ffa405d?version=1.1>.

²⁰⁷ Místopisný průvodce po České republice. Hodonín-okolí a příroda. [cit. 2016-5-9]. Dostupné na WWW: <http://www.mistopisy.cz/soucasnost_hodonin_7244.html>.

²⁰⁸ Místopisný průvodce po České republice. Současnost obce a občanská vybavenost. [cit. 2016-5-9]. Dostupné na WWW: <http://www.mistopisy.cz/soucasnost_hodonin_7244.html>.

²⁰⁹ Hodonín přátelský rodinám. Seznam hodonínských mateřských školek. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodoninske-rodiny.cz/predskolaci/hodoninske-skolky/109-seznam-hodoninskych-materskych-skolek>>.

středoškolských studentů.²¹⁰ Umělecké vzdělání zajišťuje ZUŠ Hodonín, dále mohou děti využívat volnočasových aktivit Střediska volného času Hodonín.

Hodonín je situován v oblasti doposud žijící folklórními tradicemi, proto se zde každý rok konají tradiční krojované hody na sv. Vavřince, masopustní veselí, svátky vína, jarmarky a různá folklórní vystoupení. Také regionální folklórní soutěže, jako je např. dětská pěvecká soutěž Věneček z rozmarýnu Fanoša Mikuleckého či soutěž Zlatá křídlovka.

Turistickou atraktivitu města posiluje nejen stále živý folklór, vinařský region a zajímavé památky, ale také jodobromová voda s vysokým obsahem jodových solí a nízkou mineralizací, která má jedinečné léčebné, preventivní a regenerační účinky, jež si mohou lidé vyzkoušet v místních lázních, kde jsou léčeny zejména nemoci pohybového a oběhového ústrojí.²¹¹

Informace z této podkapitoly mohou posloužit při přípravě na výuku témat výchovy k občanství: Naše město, Přírodní a kulturní památky a důležité instituce v Hodoníně.

²¹⁰ Hodonín přátelský rodinám. Školáci a mládež. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW:<<http://www.hodoninske-rodiny.cz/skolaci-a-mladez>>.

²¹¹ Místopisný průvodce po České republice. Současnost obce a občanská vybavenost. [cit. 2016-5-9]. Dostupné na WWW:<http://www.mistopisy.cz/soucasnost_hodonin_7244.html>.

6 Výzkum

6.1 Metodika dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření bylo prováděno mezi učiteli na 2. stupni základních škol v Hodoníně. Tento vzorek osob byl vybrán, vzhledem k zaměření diplomové práce na oblast Hodonína. O dotazníkovém šetření byli informováni ředitelé jednotlivých základních škol v Hodoníně.

Byla stanovena základní hypotéza, že regionálním dějinám není věnován dostatečný prostor ve výuce dějepisu a výchovy k občanství. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda učitelé dějepisu a občanské výchovy začleňují do výuky témata z regionální historie. S jakými tématy z regionálních dějin žáky seznamují. Jaké formy, metody a pomůcky užívají ve výuce atd.

Nejprve bylo provedeno prvotní dotazníkové šetření mezi učiteli, které mělo odhalit případné nedostatky dotazníku. Následné dotazníkové šetření bylo prováděno prostřednictvím online elektronického dotazníku, jehož odkaz učitelům zprostředkovali sami ředitelé škol, a to z důvodu zachování anonymity. Výsledky dotazníkového šetření jsou prezentovány grafickou formou a interpretovány za pomoci slovního komentáře.

6.1.1 Průvodní text dotazníku

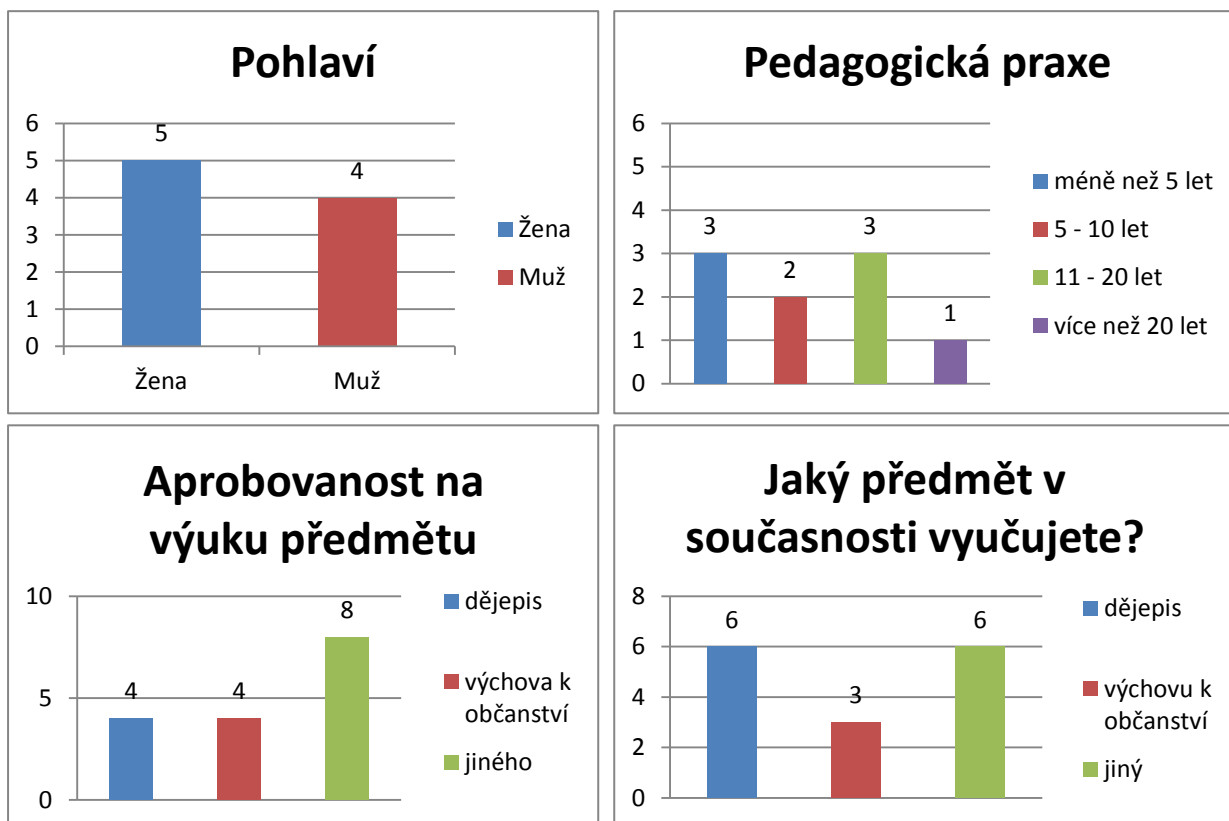
Dobrý den,

jmenuji se Jana Štylárková, jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku, jehož výsledky budou sloužit pro zpracování praktické části diplomové práce s názvem *Regionální historie ve výuce občanské výchovy a dějepisu na základních školách v Hodoníně*. Dotazník je anonymní, výsledky šetření budou prezentovány v diplomové práci, která bude veřejně přístupná na internetu.

Předem děkuji za vaši ochotu a čas věnovaný tomuto dotazníku. Jana Štylárková

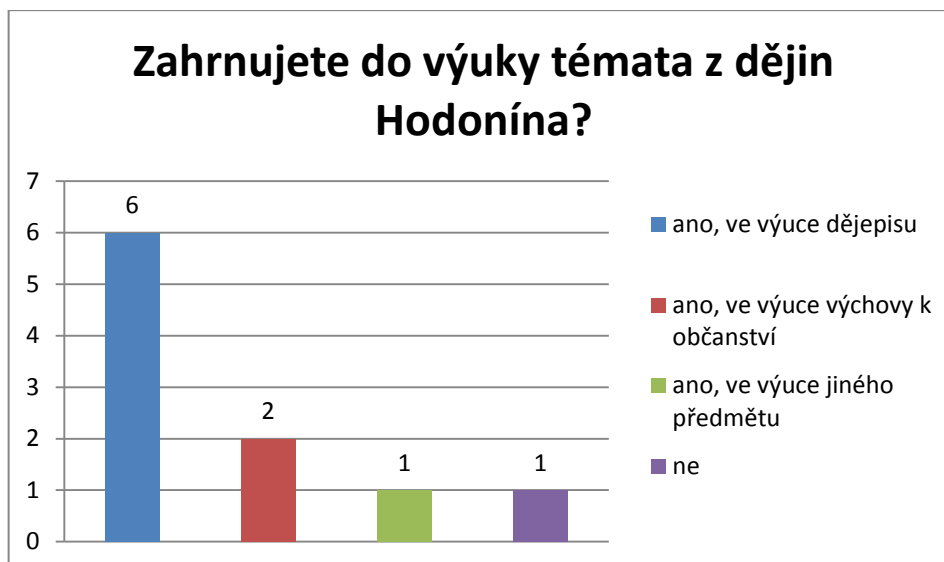
6.2 Interpretace zjištěných údajů

Výzkumu se účastnilo celkem 9 pedagogických pracovníků základních škol v Hodoníně, z toho 5 žen a 4 muži. Z hlediska pedagogické praxe dotazovaných pracovníků, spadají 3 do kategorie méně než 5 let, 2 pedagogičtí pracovníci mají 5-10 let pedagogické praxe, 3 se řadí do kategorie 11-20 let praxe a jedna osoba z dotazovaných má více než 20 let pedagogické praxe.

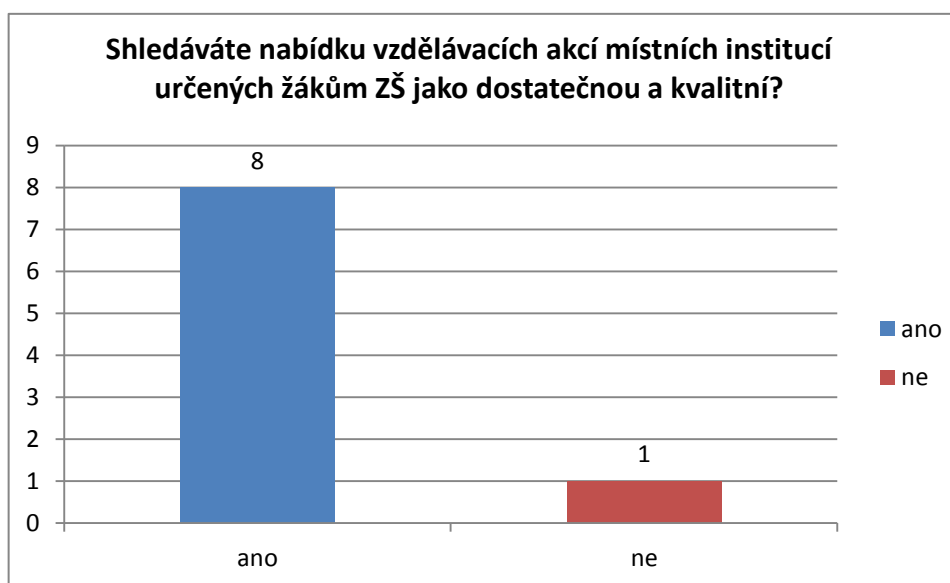
Z dotazovaného vzorku 9 osob, mají 4 osoby aprobaci na výuku dějepisu a 4 osoby na výuku výchovy k občanství. Nejčastěji se objevovaly kombinace aprobace dějepis-český jazyk, dějepis-zeměpis.

V současnosti vyučuje dějepis 6 pedagogů a výchovu k občanství 3 učitelé z celého vzorku 9 dotazovaných pedagogických pracovníků základních škol v Hodoníně.

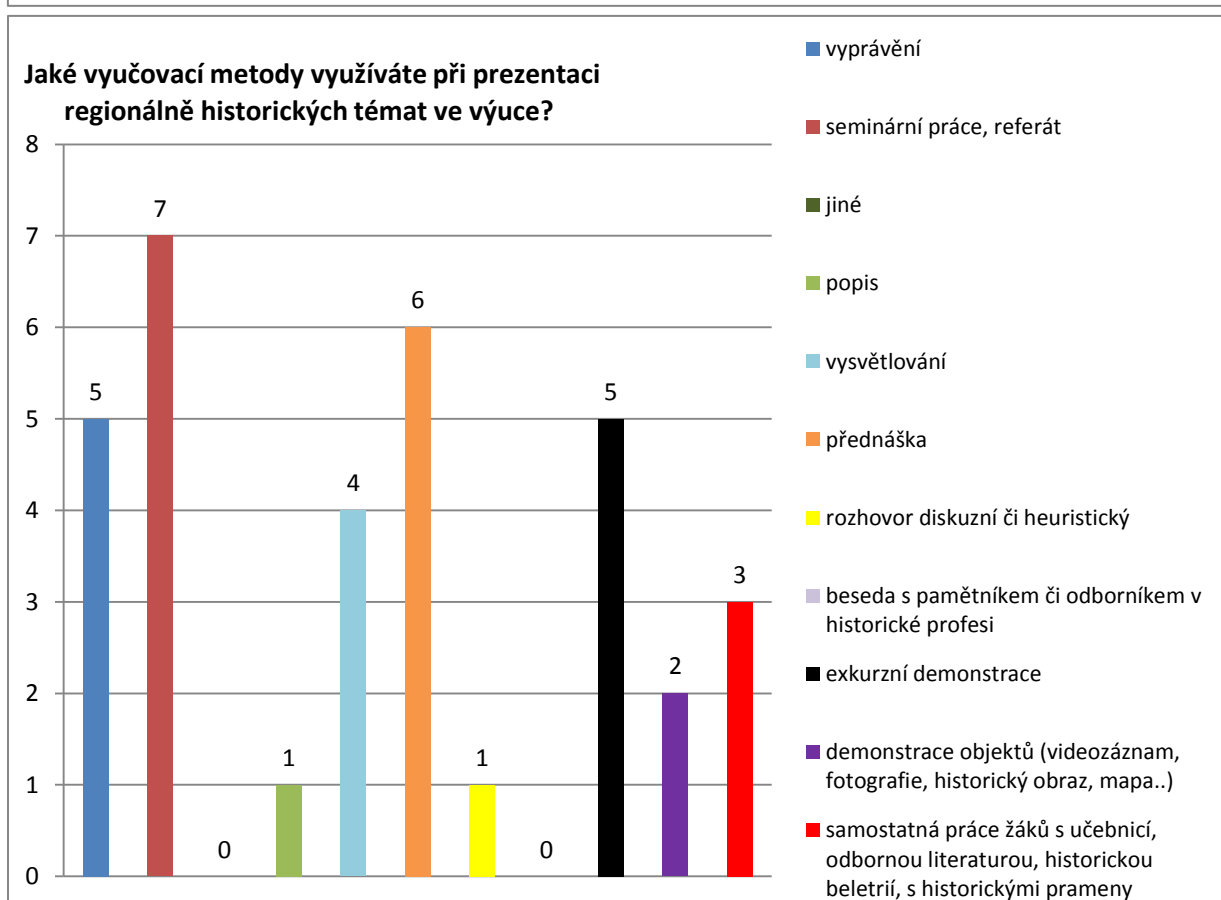
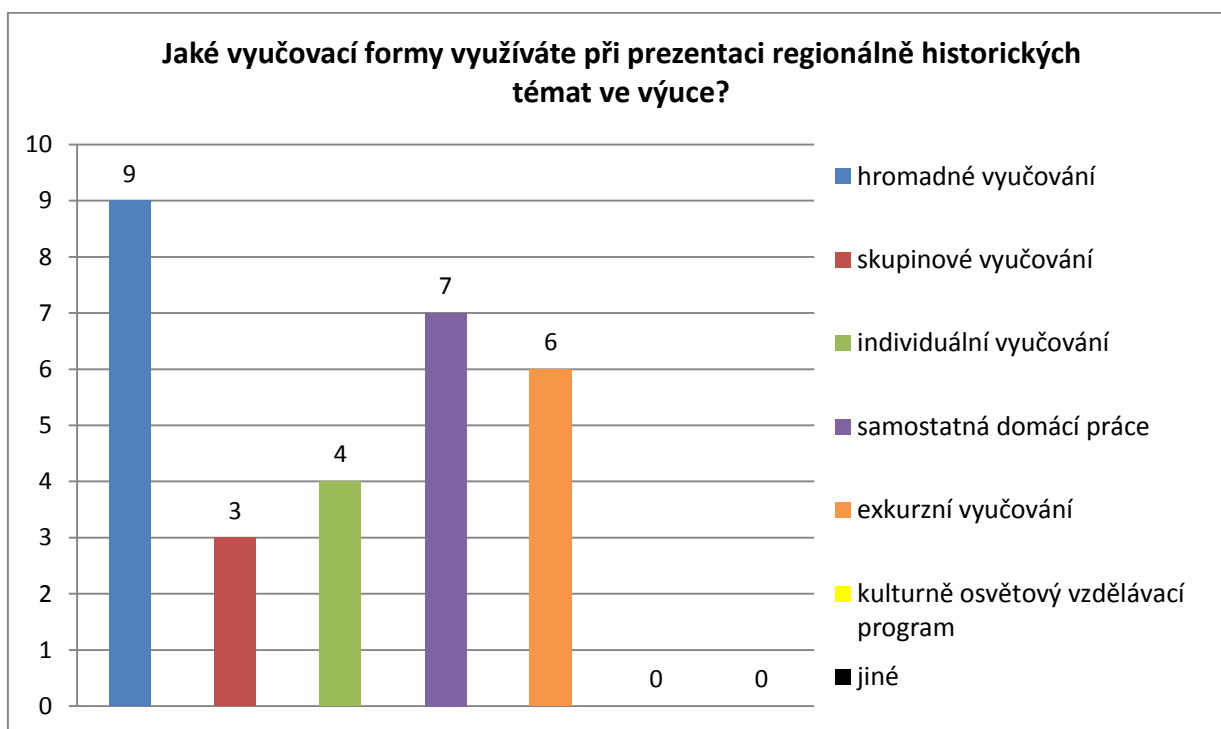
Většina z dotázaných učitelů zařazuje regionální dějiny do výuky dějepisu. Ve výuce výchovy k občanství využívají témata z regionálních dějin Hodonína pouze 2 osoby. Jedna osoba uvedla, že využívá témata z dějin Hodonína ve výuce jiného předmětu a to konkrétně zeměpisu. Jeden z dotazovaných pedagogický pracovníků témata z regionálních dějin do výuky vůbec nezařazuje. Jako důvod uvádí nedostatek času pro zařazování regionálně historických témat do výuky.

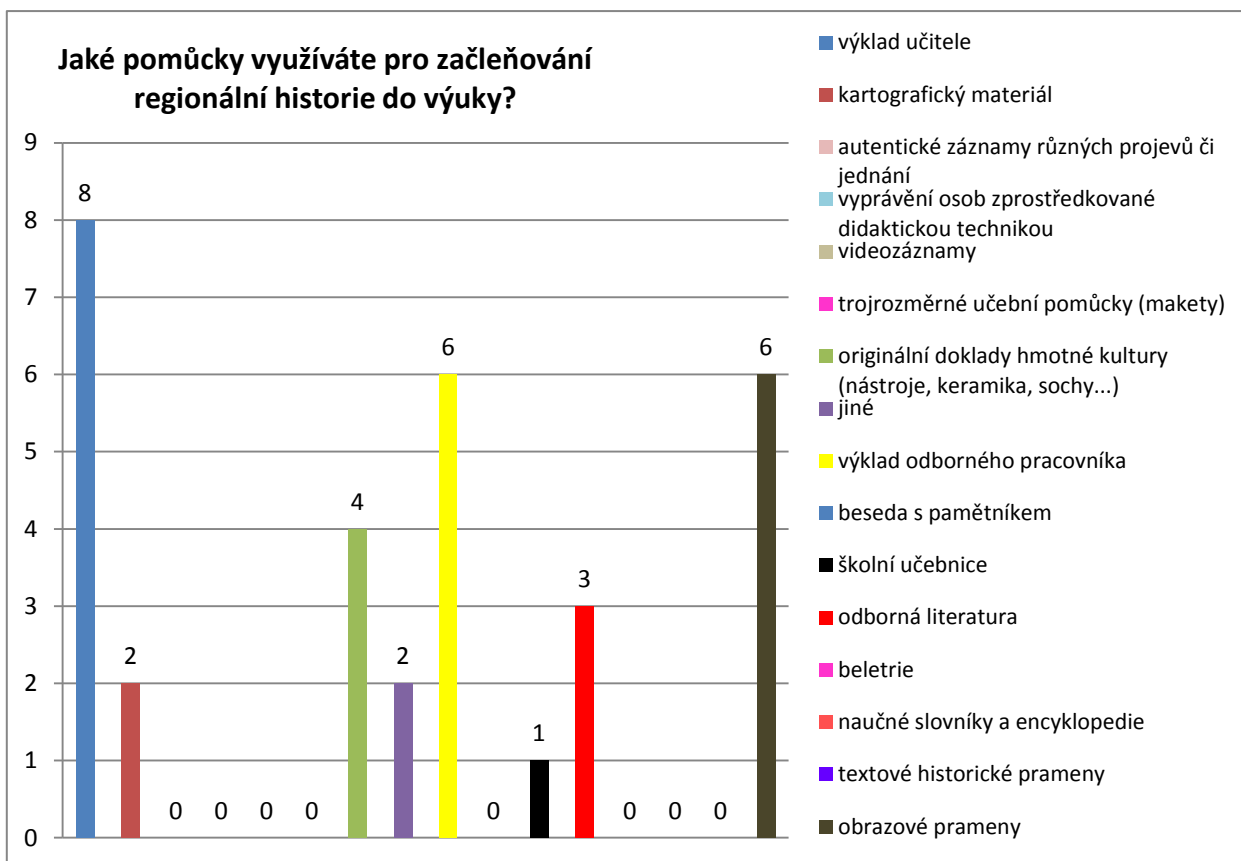
Podle výpovědí učitelů byli jejich žáci seznámeni s těmito tématy z regionální historie: významné osobnosti, významné památky, slovanské osídlení města, slovanské hradiště v Mikulčicích a osobnost T. G. Masaryka.

Celkem 8 dotazovaných učitelů shledává nabídku vzdělávacích akcí určených pro žáky ZŠ místních institucí jako dostatečnou a kvalitní. Na otázku, s jakými institucemi učitelé

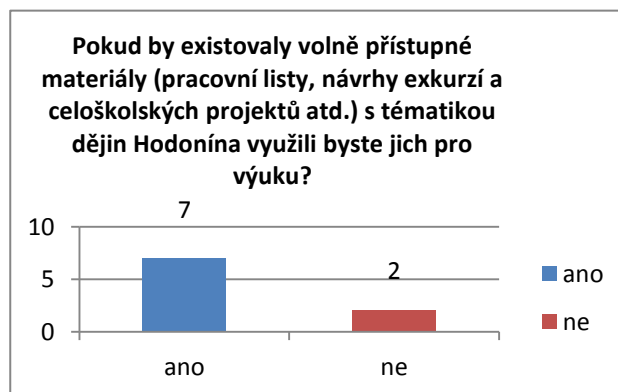
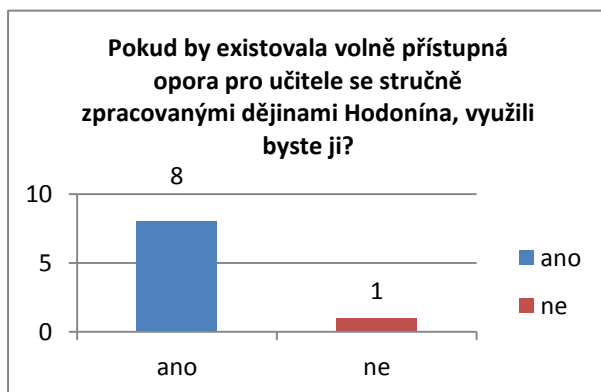
spolupracují při začleňování témat regionální historie do výuky, byla odpověď s nejvyšší četností - Masarykovo muzeum v Hodoníně. Dále v jednom případě Informační centrum v Hodoníně. Ostatní dotázaní odpověděli, že nespolupracují s žádnými institucemi.

Nejpreferovanější formou výuky je hromadná výuka, kterou využívají všichni dotazovaní pedagogičtí pracovníci. Další z oblíbených forem výuky je samostatná domácí práce a exkurzní vyučování. Mezi nejvíce využívané metody pro prezentaci regionálně-historické tematiky se řadí seminární práce, referát a přednáška.

Z pomůcek sloužících k začleňování regionální historie do výuky nejvíce dotázaní učitelé využívají výkladu, dále výkladu odborného pracovníka a obrazových pramenů. Dle odpovědí učitelů lze vyhodnotit, že pedagogičtí pracovníci s délkou praxe od 5 let využívají více typů pomůcek, metod a forem výuky, než pedagogičtí pracovníci s praxí 11-20 let a více než 20 let, kteří ve svých odpovědích uváděli tradiční pomůcky jako výklad učitele či odborného pracovníka nebo obrazové prameny.

Většina (celkem 8 osob) by využila opory určené pedagogickým pracovníků se stručně zpracovanými dějinami Hodonína. Dle odpovědí dotázaných by tuto oporu využili jako zajímavou pomůcku pro výuku, pokud by obsahovala zajímavosti z dějin Hodonína. Další faktor, který hraje roli u 5 odpovědí je, že by stručně zpracovaná opora učitelům značně ušetřila čas při studiu historie Hodonína.

Didaktické materiály pro výuku dějin Hodonína by využilo 7 z 9 dotázaných osob. V případě odpovědi ne, uvedli učitelé jako důvod, proč by tyto materiály nevyužili, proto, že regionální témata do výuky nezačleňují, v druhém případě, protože si daný pedagogický pracovník vytváří své pracovní listy pro výuku. Ze 7 dotázaných uvedlo 5 osob jako důvod, proč by využili tyto materiály, zejména značné ušetření času přípravy na výuku.

7 Návrhy začleňující témata z regionální historie do výuky

7.1 Návrh přípravy na výuku dějepisu

Téma hodiny:	Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v pamětech obyvatel Hodonína
Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost – Dějepis
Tematický celek:	Rozdělený a integrující se svět
Mezipředmětové vztahy:	Výchova k občanství, Český jazyk
Ročník:	9.
Doba trvání hodiny:	45 min.

Vzdělávací cíle:	<p>Kognitivní: Žák vysvětlí příčiny invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. Žák charakterizuje průběh invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa.</p> <p>Afektivní: Žák chápe význam dějin jako možnost poučit se z minulosti. Žák respektuje názor druhých lidí.</p> <p>Psychomotorické: Žák kriticky přistupuje k mediálním informacím. Žák vyhodnocuje důležité informace z historických pramenů.</p>
Klíčové kompetence:	<ul style="list-style-type: none">-k učení-k řešení problémů-komunikativní-sociální a personální-občanské

Obsah hodiny a pojmy:	Varšavská smlouva, Pražské jaro, invaze vojsk, prožitek okupace
Metody a formy:	-hromadná výuka, samostatná práce -rozhovor, vysvětlování, práce s historickým pramenem
Pomůcky:	dobový tisk, pracovní listy, psací potřeby, tabule
Úvodní část výuky: organizace, opakování, motivace a evokace (8 min.)	-představení tématu hodiny -společně opakování pojmů: Varšavská smlouva, Pražské jaro -rozdání pracovního listu, vysvětlení úkolů
Hlavní část: fixace, aplikace (35 min.)	-výklad učitele (10 min.) -samostatná práce žáků s pracovním listem (20 min.) -společná kontrola otázek v pracovním listu (5 min.)
Závěrečná část výuky: (2 min.)	-hodnocení hodiny -poděkování za spolupráci -závěrečný pozdrav

Pracovní list: Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v pamětech obyvatel Hodonína

Zdroj: SOKA Hodonín, Slovácko, zvláštní vydání 22. srpna 1968, s. 1

Přečtěte si článek ve zvláštním vydání periodika Slovácko a zodpovězte následující otázky:

1. O jaké události spolu mluví řidička a stopař?

.....
.....
.....

2. Jaké datum se váže k této události?

.....

3. Jak popisuje voják situaci v Praze?

.....
.....
.....

Snažila jsem se vojákům vysvětlit, že jsou tady zbytečně

Ivana Morávková, Hodonín

Jaro 1968 bylo krásné, bylo mi 20 let, pracovala jsem v kulturní oblasti, kde se ledacos změnilo, a mohli jsme si dovolit, co dříve ne. Vše vypadalo tak nadějně...

Ráno 21. srpna jsem se chystala do práce, a když jsem si pustila rádio, nemohla jsem uvěřit tomu, co říkali. Šla jsem pak do práce, poslouchala tranzistorové rádio a plakala. Všichni kolem byli stejně šokovaní. Když pak přijela okupační armáda, lidé na ně křičeli, nadávali jim, snažili se diskutovat. Mluvila jsem tehdy dobře rusky, snažila jsem se vojákům vysvětlit, že jsou tady zbytečně, že u nás žádná kontrarevoluce není. Bylo to zbytečné. Nechtěla jsem pak ruštinu používat, prostě jsem své znalosti zapomněla. Dětské, ale tak jsme to cítili. Stejně se nedokáží dívat bez silných emocí na materiály z tehdejších dnů. Příliš jsou mi blízké pocity, které dokumenty zachycují. Bylo mi tenkrát 20 let, a kdyby nepřišel 21. srpen, mohl být život mojí generace zcela jiný.

Zdroj: Plakali jsme a pálili průkazy, vzpomínají lidé na srpen 1968 [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/z-regionu/plakali-jsme-a-palili-prukazy-vzpominaji-lide-20130820.html>>.

Přečtěte si výpověď pamětnice a zodpovězte následující otázky:

4. Na jakou událost vzpomíná paní Morávková?

.....
.....

5. Jak na tuto skutečnost reagovali ostatní lidé?

.....
.....

6. Paní Morávková říká, že ...*kdyby nepřišel 21. srpen, mohl být život mojí generace zcela jiný.* V čem podle Vás mohl být život tehdejších lidí jiný, kdyby neproběhla invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa?

.....
.....
.....
.....

7.2 Návrh přípravy na projektovou výuku v rámci výchovy k občanství

Téma projektu:	Hodonín v 19. století a v současnosti
Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost – Výchova k občanství
Tematický celek:	Člověk ve společnosti
Mezipředmětové vztahy:	Dějepis, zeměpis, matematika, výtvarná výchova
Ročník:	8. – 9.
Doba trvání:	celý školní rok, min. 10 vyučovacích hodin (s délkou trvání 45 min.)
Programový cíl:	Žáci představí mapu města Hodonína ve vybraném časovém období vytvořenou skupinovou prací.

Vzdělávací cíle:	<p>Kognitivní:</p> <p>Žák je schopen, po prostudování odborné literatury vyjmenovat významné stavby a lokality města Hodonín v daných dějinných epochách.</p> <p>Žák charakterizuje podobu města v jednotlivých dějinných epochách.</p> <p>Afektivní:</p> <p>Žák uplatňuje vhodné způsoby chování, které jsou v souladu s principy ochrany kulturních a přírodních památek.</p> <p>Žák respektuje názor druhých lidí.</p> <p>Psychomotorické:</p> <p>Žák se orientuje na mapě města Hodonín.</p> <p>Žák dokáže vytvořit mapu Hodonína v 2. polovině 19. století a v současnosti.</p>
Klíčové kompetence:	<ul style="list-style-type: none"> -k učení -k řešení problémů -komunikativní -sociální a personální -občanské -pracovní
Obsah projektu a pojmy:	zajímavá a památná místa, ochrana kulturních a přírodních památek, historie, Hodonín, orientace na mapě
Metody a formy:	<ul style="list-style-type: none"> -hromadná výuka, skupinová práce, samostatná práce -rozhovor, vysvětlování, práce s odbornou literaturou
Pomůcky:	<p>-odborná literatura:</p> <p>Kol. autorů: <i>Hodonín, dějiny města do roku 1848.</i></p> <p>Kučera, Antonín: <i>Hodonín nostalgický...a taky něco o tom, jak to snad bylo.</i></p>

	<p>-psací potřeby</p> <p>- 12 x výkres o rozměru 30 cm x 45 cm na jednotlivé části mapy</p> <p>- volné listy papíru na vypracování dílčích úkolů</p> <p>- 6x mapa města Hodonín v současnosti</p>
<p><i>Úvodní část projektu:</i> organizace (45 min.)</p>	<p>Žáci 8. ročníků, kteří budou pracovat na vytváření mapy města Hodonína v 2. pol. 19. století, se rozdělí do 6 skupin.</p> <p>Žáci 9. ročníků, kteří budou pracovat na vytváření mapy města Hodonína v současnosti, se rozdělí do 6 skupin.</p> <p>Učitel žákům vysvětlí zadání úkolu, rozdá pracovní listy a mapy Hodonína.</p> <p>Žáci rozdělí mapu města Hodonín na 6 částí o stejných rozměrech.</p>
<p><i>Hlavní část:</i> aplikace (7 x 45 min.)</p>	<p>Žáci prostudují zadanou odbornou literaturu, která jim dopomůže k vytvoření mapy města Hodonína v konkrétním období.</p> <p>Na základě informací z odborné literatury vytvoří část mapy města Hodonín ve vybraném časovém období.</p> <p>K mapě si žáci připraví písemný popis.</p>
<p><i>Závěrečná část projektu:</i> prezentace, zhodnocení práce (2 x 45 min.)</p>	<p>Žáci představí mapu města o rozměru 90 cm x 90 cm, popíší její části, obě mapy porovnají a objasní hlavní rozdíly mezi podobou města v 2. pol. 19. století a v současnosti.</p> <p>Žáci zhodnotí práci ve skupině a úroveň splnění úkolu.</p> <p>Výstupem projektu je mapa Hodonína ve 2. pol. 19. století a v současnosti, která bude umístěna v prostorách školy o rozměrech 90 x 90 cm v měřítku 1:2000.</p>

Pracovní list pro žáky 8. ročníku: Hodonín v 19. století a v současnosti

... 19. století a zejména jeho druhá polovina je obdobím velkých změn. Bylo představeno mnoho vynálezů, které se postupně uplatnily v běžném životě, výrazně usnadnily fungování lidí a také proměnily podobu měst (železnice, pouliční osvětlení, automobil...). Dochází k rozvoji průmyslového podnikání, ve městech vznikají nové továrny, v nich pracuje mnoho dělníků, kteří hledají levné bydlení v blízkosti továrny. Vznikají proto často celé nové čtvrtě s dělnickými domky...

Úkol č. 1: Přečtěte si kapitolu *Soumrak Habsburků a katarze nové doby*, v knize *Hodonín, dějiny města do roku 1848* a zapište si důležité části města, stavby a další změny charakteristické pro 2. polovinu 19. století, které ovlivnily podobu města Hodonín.

Úkol č. 2: Mapu města Hodonín rozdělte na 6 částí o stejných rozměrech. Rozdělte si mezi skupinkami mapu, tak aby každá skupina měla jeden dílek na mapě.

Úkol č. 3: Městské části, přírodní a kulturní památky, významné a zajímavé budovy, které jsou na vaší části mapy, zkuste vyhledat v knize Antonína Kučery: *Hodonín nostalgický... a taky něco o tom, jak to snad bylo*. Přečtěte si něco o jejich historii a vývoji. Prohlédněte si fotografie a soustřeďte se na jejich vizuální podobu, ale také na materiál, z kterého jsou postaveny budovy, vybudovány silnice a také na okolí, které stavby obklopuje.

Úkol č. 4: Vytvořte mapu vybrané části města Hodonína znázorňující podobu města ve 2. polovině 19. století. Zaměřte se zejména na významné památky, zajímavé budovy, továrny atd., které vyznačte na mapě. Použijte výkres o rozměrech 30 cm x 45 cm. Měřítko mapy je 1:2000.

Úkol č. 5: Napište popis mapy na 4 stránky velikosti A4. Popište jednotlivé městské části a budovy, které jste zaznamenaly na mapě. Popis doplňte obrázky, fotografiemi či kresbami.

Pracovní list pro žáky 9. ročníku: Hodonín v 19. století a v současnosti

... Po cestě do školy a ze školy, denně procházíte kolem mnoha zajímavých budov. Přemýšleli jste někdy, jak dlouho tyto stavby ve městě stojí? Mnozí z Vás bydlí v sídlištních částech města, kde v současnosti stojí velké panelákové domy. Víte, jaké domy stály na jejich místě v minulosti? Některé budovy byly v průběhu 20. století, či na počátku 21. století postaveny zcela nově, některé prošly značnou rekonstrukcí a v Hodoníně se najdou i stavby, jejichž architektonický ráz 19. století zůstal zachován až do současnosti....

Úkol č. 1: Mapu města Hodonín rozdělte na 6 částí o stejných rozměrech. Rozdělte si mezi skupinkami mapu, tak aby každá skupina měla jeden dílek na mapě.

Úkol č. 2: Městské části, přírodní a kulturní památky, významné a zajímavé budovy, které jsou na vaší části mapy, zkuste vyhledat v knize Antonína Kučery: *Hodonín nostalgický... a taky něco o tom, jak to snad bylo*. Přečtěte si něco o jejich historii a vývoji. Prohlédněte si fotografie z minulosti i současnost zachycující podobu městské části či konkrétní budovy.

Úkol č. 3: Vytvořte mapu vybrané části města Hodonína zachycující současnost. Zaměřte se zejména na významné kulturní či přírodní památky, zajímavé budovy, obchodní centra, paneláková sídliště atd., které vyznačte na mapě. Použijte výkres o rozměrech 30 cm x 45 cm. Měřítko mapy je 1:2000.

Úkol č. 4: Napište popis mapy na 4 stránky velikosti A4. Popište jednotlivé městské části a budovy, které jste zaznamenaly na mapě. Popište zejména, jak vypadaly jednotlivé části města v 2. polovině 19. století a jak vypadají v současnosti. Popis doplňte obrázky, fotografiemi či kresbami.

Závěr

Regionální dějiny jsou důležitou a nedílnou součástí historie národní a měly by být zahrnuty do výuky výchovy k občanství i dějepisu, jelikož přináší možnost, jak vysvětlit obecné jevy a fenomény historického vývoje na konkrétních příkladech z blízkého prostředí.

Tato diplomová práce předkládá teoretický rámec pojednávající o vývoji výuky výchovy k občanství a dějepisu, regionálních dějinách a jejich začlenění do výuky a také stručně představuje dějiny města Hodonína s důrazem na didaktické využití této kapitoly.

Jedním z cílů této diplomové práce bylo provést výzkum mezi učiteli na základních školách v Hodoníně, kteří mají aprobaci na výuku dějepisu či výchovy k občanství, nebo minimálně jeden z těchto předmětů v současnosti vyučují, který by objasnil, jaká témata z regionálních dějin jsou ve výuce učiteli preferována. Dále jaké metody, formy výuky a pomůcky učitelé při výuce využívají, zda spolupracují s místními institucemi atd. Výsledky jsou prezentovány grafickou formou doprovázenou komentářem interpretujícím výsledky dotazníkového šetření.

Na základě odpovědí učitelů, byl vypracován návrh na jednu konkrétní vyučovací hodinu dějepisu a také návrh na projektovou výuku v rámci předmětu výchova k občanství. V případě návrhu přípravy na výuku dějepisu jsem záměrně zvolila téma z 2. poloviny 20. století, jelikož je to období, ke kterému by dotazovaní učitelé uvítali více materiálů.

Záměrně jsem i v případě návrhu projektové výuky využila téma z moderních dějin, zaměřující se na významné městské části, kulturní i přírodní památky a zajímavé budovy v Hodoníně, jelikož k tématům z moderních dějin by učitelé ocenili více pomůcek. Zároveň důraz kladený na výuku moderních dějin je v souladu s doporučením Rady Evropy, jak uvádím také v samotné práci.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

SOkA Hodonín, *Inventář archivu města Hodonína 1350-1945* (1952).

SOkA Hodonín, *Kronika MNV Hodonín-příloha 1948*.

SOkA Hodonín, *Městská kronika Hodonín 1945-1950*.

SOkA Hodonín, *Mladé Slovácko*, č. 5, ročník XVIII, s. 1.

SOkA Hodonín, *Slovácko*, zvláštní vydání, 22. srpna 1968, s. 1.

SOkA Hodonín, *Slovácko*, č. 40, ročník IX, s. 1.

SOkA Hodonín, *Slovácko*, č. 45, ročník XXX, s. 1.

Literatura

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II., č. 381.

FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2008.

FRIEDRICH, Gustav: *O zakládací listině města Hodonína*. In: Matice moravská, Brno 1914.

FUTÁK, Petr: *Ještě jednou privilegium královny Konstancie Uherské*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2006, s. 11-12.

GALATÍK, Jan: *Záhada Velehradu*. In: Ročenka moravského národního kongresu. Brno 1999-2001, s. 165-306.

HLAVINKA, Karel – NOHÁČ, Jan: *Vlastivěda moravská. II. místopis-Hodonínský okres*. Brno 1926.

HROCH, Miroslav: *Úvod do studia dějepisu*. Praha 1985.

JULÍNEK, Stanislav: *Úvod do teorie a praxe výuky dějepisu*. Brno 1995.

JULÍNEK, Stanislav: *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno 2004.

Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008.

Kol. autorů: *Hodonín. Minulost a socialistická přítomnost města*. Brno 1979.

Kol. autorů: *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939-1945*. Hodonín 2005.

Kol. autorů: *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. Plzeň 2005

Kol. autorů: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. Brno 1999.

KUČERA, Antonín: *Hodonín nostalgický...a taky něco o tom, jak to snad bylo*. Hodonín 2014.

MEZNÍK, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310-1423*. Praha 1999.

RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Příběhy hodonínských domů*. Hodonín 2011.

RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Vývoj obchodu na Moravě od počátků do roku 1945*. Hodonín 2012.

STANĚK, Antonín: *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc 2007.

ŠOUPAL, Rudolf: *Hodonín let padesátých*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ŠIMEČEK, Jiří: *První český starosta Hodonína*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/2, s. 7.

ŠTVERÁK, Vladimír: *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha 1982.

ŠTYLÁRKOVÁ, Jana: *Kulturní a společenský život v Hodoníně ve druhé polovině 19. století a první polovině 20. století se zaměřením na kulturní spolky*. Olomouc 2014, bakalářská práce.

TOMKOVÁ, Anna-KAŠOVÁ, Jitka-DVOŘÁKOVÁ, Markéta: *Učíme v projektech*. Praha 2009.

VESELÁ, Zdenka: *Vývoj českého školství*. Praha 1988.

WIHODA, Martin: *Morava v době knížecí 906-1197*. Praha 2010.

ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis Hodonínska 1848-1960*. Olomouc 1979.

ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 10-11.

Internetové zdroje

Archivní fondy a sbírky v České republice-vyhledávání. [cit. 2016-5-13]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?id=226205010900>>.

Český statistický úřad. Bilance počtu obyvatel v obcích Jihomoravského kraje. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/documents/11280/17808109/Bilance_2015.pdf/c4496088-7412-4386-b7ed-53a6fffa405d?version=1.1>.

Doporučení Rady Evropy o výuce dějepisu v Evropě 21. století. [cit. 2016-2-1] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-rady-evropy-o-vyuce-dejepisu-v-evrope-21-stoleti>>.

Důležité události hodonínské. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.eu/hodonin-mestska-privilegia/d-15008/p1=27709>>.

Hodonín přátelský rodinám. Seznam hodonínských mateřských školek. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodoninske-rodiny.cz/predskolaci/hodoninske-skolky/109-seznam-hodoninskych-materskych-skolek>>.

Hodonín přátelský rodinám. Školáci a mládež. [cit. 2016-5-6]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodoninske-rodiny.cz/skolaci-a-mladez>>.

Hodonín v datech. [cit. 2015-1-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.eu/hodonin-v-datech/d-38401/p1=27709>>.

Jak Cyril s Metodějem putovali přes Hodonín. [cit. 2016-5-1]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=z7Zx4EyZRvs>>.

Kol. autorů: *Didaktika a metodika výuky společenskovědních oborů a dějepisu pro začínající akademické pracovníky*. Olomouc 2015. [cit. 2016-03-03] Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/txt/DMSO.pdf>>.

KUČERA, Antonín: Armaturka se původně jmenovala HAK i JMA. In: Hodonínský deník.cz, 19. 1. 2013, [cit. 2013-3-11]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/armaturka-se-puvodne-jmenovala-hak-i-jma-20130119.html>>.

KUČERA, Antonín: Sýry se vyráběly v Hodoníně už v devatenáctém století. In: Hodonínský deník.cz, 2. 2. 2013, [cit. 2013-3-25]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/syry-se-vyrabely-v-hodonine-uz-v-roce-1874-20130202.html>>.

LABISCHOVÁ, Denisa: *Etická dimenze historického vědomí – podněty pro oborovou didaktiku*. In: *Civilia* 2/1 2011, s. 34 [cit. 2016-3-3]. Dostupné na WWW: <<http://ksv.upol.cz/civilia/texts/Civilia%202-1.pdf>>.

Místopisný průvodce po České republice. Hodonín-okolí a příroda. [cit. 2016-5-9]. Dostupné na WWW: <http://www.mistopisy.cz/soucasnost_hodonin_7244.html>.

Místopisný průvodce po České republice. Současnost obce a občanská vybavenost. [cit. 2016-5-9]. Dostupné na WWW: <http://www.mistopisy.cz/soucasnost_hodonin_7244.html>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha 2013. [cit. 2016-2-2] Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>>.

Texty z Kroniky města Hodonína. [cit. 2016-5-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.ic.cz/Valka/Kronika/Kronika.html>>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [2016-2-1]. Dostupné na WWW: <<http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon>>.

Seznam zkratek

GVU v Hodoníně-Galerie výtvarného umění v Hodoníně

KSČ-Komunistická strana Československa

MNV-Místní národní výbor

OV KSČ-Okresní výbor Komunistické strany Československa

RVP-Rámcový vzdělávací program

RVP ZV-Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SOkA Hodonín-Státní okresní archiv Hodonín

SŠ-střední škola

SVUM-Sdružení výtvarných umělců moravských

TGM-Tomáš Garrigue Masaryk

ZŠ-základní škola

Obrazové přílohy

Příloha č. 1: Listina Jana Jindřicha z roku 1350, SOkA Hodonín

Zdroj: autor fotografie Jana Štylárková, 2013

Příloha č. 2: Morový sloup na náměstí z roku 1716

Zdroj: Kol. autorů: *Hodonín, dějiny města do roku 1848*. Hodonín 2008, s. 237.

Příloha č. 3: Hodonín na mapě z roku 1827

Zdroj: Kol. autorů: *Hodonín, dějiny města do roku 1848*. Hodonín 2008, s. 284.

Příloha č. 4: Pohled na Hodonín z roku 1915

Zdroj: Kol. autorů: *Hodonín, dějiny města do roku 1848*. Hodonín 2008, s. 337.

Příloha č. 5: Dům umělců vystavěný v roce 1911

Zdroj: Kol. autorů: *Hodonín, dějiny města do roku 1848*. Hodonín 2008, s. 324.

Příloha č. 6: Masarykův most přes řeku Moravu, zbořen Němci r. 1945

Zdroj: Kol. autorů: *Hodonín, dějiny města do roku 1848*. Hodonín 2008, s. 386.

Příloha č. 7: Kostel sv. Vavřince, morový sloup a radnice v Hodoníně v současnosti

Zdroj: Hodonín. [cit. 2016-5-13]. Dostupné na WWW:
<<http://www.turistika.cz/fotogalerie/1273/hodonin>>.

Příloha č. 8: Galerie výtvarného umění v Hodoníně v současnosti

Zdroj: GVU v Hodoníně. [cit. 2016-5-13]. Dostupné na WWW:
<<http://www.gvuhodonin.cz/uvod/aktuality>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Štylárková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Regionální historie ve výuce občanské výchovy a dějepisu na základních školách v Hodoníně
Název v angličtině:	Regional history in civics and history lessons at primary schools in Hodonín
Anotace práce:	<p>Práce se zabývá regionálními dějinami ve výuce výchovy k občanství a dějepisu na základních školách. Součástí práce je dotazníkové šetření mezi učiteli občanské výchovy a dějepisu dokumentující jejich postoje k regionální historii a metody zařazování témat z regionální historie do výuky.</p> <p>Praktická část práce představuje plán konkrétních vyučovacích hodin občanské výchovy či dějepisu integrující vybraná témata historie Hodonínska do výuky.</p>
Klíčová slova:	regionální historie, Hodonín, dotazník, výuka výchovy k občanství a dějepisu
Anotace v angličtině:	<p>The thesis aims on regional history in lessons of civics and history. One part of the project is a questionnaire documenting an attitude toward regional history among civics and history teachers and methods on including topics from regional history in lessons.</p> <p>The practical part of the master's thesis presents specific model civics and history lessons integrating topics from history of region of Hodonínsko into lessons.</p>
Klíčová slova v angličtině:	regional history, the town Hodonín, questionnaire, civics and history lessons
Přílohy vázané v práci:	obrazové přílohy č. 1-8
Rozsah práce:	73 s.
Jazyk práce:	čeština